

I. *Sardur* kitabeleri :

10 Ağustos 1959 da Van'a vasil olan ve başlangıçta Prof. Dr. Afif Erzen başkanlığında Emin Bilgiç, Dr. Yusuf Boysal, Dr. Baki Ögün ve Müzeler Şube Müdürü Ahmed Dönmez'den tereküp eden Van hafriyat heyeti bir taraftan süratle Toprakkale'de yeniden sistemli hafriyata girişmek için hazırlıklarını tamamlarken öteyandan da hemen Van ve civarında araştırma gezilerine başlamıştır*. Bu meyanda 11 Ağustos günü hey'et tarafından Toprakkale'yi müteakip Van kalesi ziyaret ve tetkik edildiği sırada, Van düzlüğünün batıda göle yaklaştığı yerde, ova üzerinde 80 metre kadar yükselmekte ve doğudan batıya 1800 metre boyunca uzanmakta olan bu heybetli ve oldukça mahfuz kalmış kalenin batı ucunun şimal tarafına bitişik olan ve halk arasında Madır burcu denen *Sardur burcu*'nda¹, önce bu burcun batı tarafındaki taş blokları üzerinde görülen ve şimdiye kadar müteaddit yerlerde neşredilmiş olup son olarak W. KÖNIG tarafından

* Hey'etimiz Ankara'ya dönüşünde neşre-deceği kazı ve gezi raporunda Maarif Vekâletinden ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğünden gördüğü derin anlayış ve alâkaya ve başta Vali Sayın İbrahim Öztürk olmak üzere Van'da hizmet deruhde etmiş olan kıymetli daire müdür ve reislerine, gösterdikleri müzaheretten dolayı, şükranlarını ifade etmekten zevk duyacaktır. Bu yazımız münasebetile şimdilik bu vazifeyi hey'etimiz adına kısaca ifa etmekten büyük memnunluk duyuyoruz.

¹ Bu burcun batı yüzünün fotoğrafı ilk defa LEHMANN - HAUPT, *Materialien* ..., s. 61 Fig. 37 de neşredilmiştir. Bütün burcu ve bilhassa doğu tarafını gösteren, Van kalesinin şimal-batı eteğinden alınmış bir fotoğraf ise C. A. EURNEY tarafından *Anatolian Studies (AnSt) VII, 1957 pl. IIIa* da verilmiştir.

Handbuch der chaldischen Inschriften, 1957 (HchI) adlı eserinde 1^{a-c} sırasile işlenmiş olan üç Asurca kitabeye ilâveten yeni üç kitabe daha tesbit edilmiştir. Bunların üçü de, önce neşredilenlerin aksine burcun doğu tarafında bulunmakla ve burcun bu yüzünün 1937-39 faaliyetleri sırasında Amerikalılar tarafından açıldığı öğrenilmekle beraber, şimdiye kadar bu kitabeler onlar tarafından yayımlanmadığı gibi² onlardan sonra burayı ziyaret eden yerli ve yabancı meslekdaşlar tarafından da herhangi bir neşriyatta bunlardan bahsedilmemiştir. Nitekim bu yüzden KÖNIG'in eserinde de bunlar yer almamıştır. Yalnız FÜRÜZAN KINAL 1953 yılı yazında yaptığı tetkik gezisine dair raporunda, burcun göle karşı olan batı tarafındaki bloklar üzerinde bulunan üç kitabeden başka, doğu taraftaki cyclopique bloklar üzerinde de bir kitabe daha bulunduğunu kaydetmiştir³.

1. *Sardur*'un yeni üç kitabesi de Asurca kaleme alınmıştır ve önce neşredilmiş olan üç kitabenin metin ve muhteva itibarile aynıdır. *HchI* 1^a metni 7 satır, 1^b kitabesi 8 satır üzerine yazılmış olup 1^a da dördüncü satırda geçen *mu-şak-ni* kelimesi 1^b de eksik yazılışla *mu-şak-i* şeklinde bulunmaktadır. 1^c metni ilk neşredildiği zaman⁴ birinci satırı tamamen ve 2-3. satırları kısmen mahfuz bulunduğu halde, zamanla yıpranma dolayısıyla halen sadece birinci satır kısmen mahfuz bir durumdadır.

² Muk. H. OTTO, *Die amerikanischen Ausgrabungen am Burgfelsen von Van, AfO XIV, s. 87 v.d. bilhassa s. 94.*

³ *Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da tetkik gezisi raporu, DTCCFD XII 1-2 (1954), s. 80.*

⁴ LEHMANN - HAUPT, *Cich Text Nr. 3 ve Taf. 41 ve Materialien*..., s. 62 Fig. 40.

Henüz ilmî literatüre geçmemiş olan ve bizim burada, *HchI* 1^{a-c'}ye ilâveten 1^d, e, f olarak numaraladığımız ve fotokopilerile müşterek transkripsiyonlarını aşağıda verdiğimiz yeni dublikatlardan 1^d, *Sardur burcu*'nun doğu taraftan kaleye bitiştiği yere en yakın ve bir kısmı yere gömülü olup üstten alta doğru üçüncü sıradaki bir taş bloku üzerine yazılmıştır. Taşın boyu 2 m. dir. Kitabe boyu 30 sm., satır boyu 105 sm. dir. Satır çizgilerinin aralıkları 4.2-4.8 sm. arasında tehalüf etmektedir. Kitabe 7 satır üzerine yazılmıştır (bk. levha XLIII, Resim 1^d).

1^e kitabesi de burcun doğu cephesinin ortasında yine üstten alta üçüncü sıradaki, bir kısmı toprağa gömülü diğer bir blok üzerinde bulunmaktadır. Bu taşın boyu 95 sm., üzerindeki kitabenin boyu 42 sm. ve satırların boyu 74 sm. dir, satır aralıkları 4.3-4.8 sm. arasında değişmektedir. Kitabe 9 satır halinde yazılmıştır (bk. Levha XLIII, Resim 1^e).

1^f kitabesi burcun aynı cephesinde en solda üstten alta ikinci sırada bulunan büyük bir blok üzerine yazılmıştır. Taşın boyu 350 sm., eni 84 sm., üzerindeki kitabenin boyu 35 sm. ve satırların boyu 97 sm.dir. Satır çizgileri arası ise 4.2-4.6 sm. arasında değişmektedir. Bu kitabede de metin 7 satır üzerine yazılmıştır (bk. Levha XLIV, Resim 1^f).

Kitabenin müşterek transkripsiyon ve tercümesi :

I. *tuppu ša* 1^DSar₃-dur *apil* 1^LLu-ti-ip-ri *šarri rabi-e šarru dan-nu šar kiššati šar māt Na-i-ri šarru ša-nin-šu la išū*₂ LU₂rē'ū *tab-ra-te la-di-ru tu-qu-un-te šarru mu-šak-niš la kan-su-te-šu*

II. 1^DSar₃-dur *apil* 1^LLu-ti-ip-ri *šar šarrāni* MEŠ-ni *ša kālī-šu-nu šarrāni*MEŠ-ni *ma-da-tu am-ḥur*

III. 1^DSar₃-dur *apil* 1^LLu-ti-ip-ri *idab-bub*^{ub} *ma-a: ana-ku pu-la-ni an-nu-te ištu lib-bi* URUAl-ni-u₂-nu *na-ša-ku ana-ku dūru an-ni-u₂ ar-ti-sip*

Tercümesi :

I. Büyük kiral *Lutipri*'nin oğlu, kud-

retli kiral, kâinatın kralı, *Nairi memleketi*'nin kralı, eşi olmıyan kiral, harpten korkmıyan dehşet verici çoban, kendine boyun eğmiyenleri mahveden kiral *Sardur*'un kitabesi.

II. (Ben) *Lutipri*'nin oğlu, kırallar kralı, bütün kırallardan vergi kabul eden *Sardur*'(um).

III. *Lutipri*'nin oğlu *Sardur* şöyle beyan eder: Ben bu taş blokları *Alniunu* şehrinden getirdim; ben bu sûru inşa ettim.

Belirtildiği gibi, muhtevaları birbirinin aynı olan bu kitabeler tekrar, hakkında başkaca ve başka neviden vazih vesika ele geçmemiş olan *I. Sardur*'un, merkez Van ve merkez şehir akropolü Van kalesi (eski *Tuşpa*) olmak üzere Urartu Devletini kendisinden itibaren bir büyük devlet haline getiren kiral olduğunu teyit ederler. *Sardur*'un babası *Lutipri*'nin ise ancak, oğluna ait bu altı kitabede geçmekte olduğuna ve hâlâ kendisine ait kitabe bulunmadığına dikkati çekmek icabeder. *Lutipri* Asur kaynaklarında da hiç geçmemektedir. M. ö. 859-824 tarihleri arasında hüküm sürmüş olan Asur kralı *III. Salmanassar*'ın mağlûp ettiğini bildirdiği Urartu kralı *Sedur*'un ise *I. Sardur* olması ihtimal dahilindedir. *Salmanassar* aynı zamanda, daha önce *Arzaşkun*'da ikamet eden *Arame* adlı bir Urartu kralından da bahsetmektedir⁵.

Urartu'nun henüz birleşik bir devlet halinde olmadığı M. ö. 13-12. asırlarda Doğu Anadolu'daki Hurri halk bakiyelerinin teşkil ettiği dağınık şehir devletlerine *Nairi-memleketleri*⁶ dendiği malumdur. Daha dar bir çevreyi göstermek üzere Van havalisine de *I. Salmanassar* zamanında *Uruatru* denmekte idi⁷. 1082-1066 tarihleri arasında hüküm sürmüş olan Asur kralı *Aşşur-bêl-kala* dağınık haldeki birtakım *Uruatru* şehirleriyle harbettiğinden bahseder⁸.

⁵ RLA *Arzaşkun ve Arame* mad.

⁶ STRECK, *ZA* 13, s. 57-71.

⁷ KAH I 13, I 27, III 18.

⁸ WEIDNER, *AFO* VI, s. 82-83.

II. *Adad-nirāri* (911-891) ve II. *Aššur-naširpal* (885-859) de, ilk defa *Urartu* diye bahsettikleri memleketin halklarına karşı harb etmişlerdir⁹.

Yukarıdaki, pek mahdut kaynağa müstenit izahat dahi *Nairi* ve *Urartu* münasebetine işaret etmekte ve bunların aynı coğrafî bölgede yaşayan kavimler olduğunu göstermektedir. I. *Sardur*'un, üçü önceden bilinen ve üçünü yeni neşretmekte olduğumuz altı kitabesinde daima kendisine vermekte olduğu "*Nairi memleketi kralı*" ünvanının da eski bir an'aneye dayanmakta olduğu ve eski devirlerle olan irtibata delil teşkil ettiği muhakkaktır¹⁰.

Diğer taraftan *Sardur* kitabelerinin hepsinde görülmekte olan *šar kiššati* "kâinat kralı" tâbiri de daha onun zamanından itibaren *Urartu Devletinin*, şimali Mezopotamya ile *Urartu* hudutları dışındaki diğer yerler üzerinde hak iddiasında bulunmağa başladığını ve aynı zamanda, Mezopotamya kiralardan tarafından ötedenberi kullanılmakta olan bir ünvanın çivi yazısı ve diğer Asur kültür ve üslup hususiyetleriyle birlikte *Urartu* saray ve devletine nüfuz ettiğini ve yerleştiğini gösterir. Onların bu ünvanları ne derece benimsemiş oldukları, müteakiben *Sardur*'un oğlu *Išpuini*'nin *Urartuca-Asurca* yazdırdığı *Kelišin* kitabesinde *Asurca šar kiššati*, *šar māt Nairi* ünvanlarının karşılığında "*Šura (Subar!) memleketinin kralı*, *Biaeliler memleketinin kralı*" ünvanlarını kullanmış olması¹¹ ve bu *Urartuca* ünvanın müteakip kiralardan tarafından da kullanılmakta devam etmesi¹² ile de açıkça meydana çıkar.

⁹ KAH II 84 Vs. 25; *Stand. Inscr.* 9 (LEHMANN-HAUPT, *Materialien*, s. 25).

¹⁰ A. GOETZE, *Kleinasien...*, s. 191.

¹¹ KÖNIG, *Hchl* 9, parag. 2.

¹² Nitekim kiral *Menua* da aynı ünvanı sık kullanmaktadır: KÖNIG, *Hchl* 16 parag. 2; 18-20. parag. IX; 136 parag. 2 ve 4.

Birleşik *Urartu* devletinin gerçek kurucusu olan I. *Sardur*'un kitabelerini neşrederken *Urartuların* kavmî ve coğrafî asıl ve menşeleri üzerindeki, bilhassa son zamanlarda yeniden canlanmış olan münakaşaları biraz daha yakından tetkik etmek faydalı olacaktır. Filvaki *Urartuların* *Hurrilerle* olan kavmî münasebetleri bugün hâkim bir kanaat olarak kabul edilmiş¹³ ve *Urartu dilinin* en çok *Hurri diline* yakın olduğu da tesbit edilmiş bulunmaktadır¹⁴. Buna rağmen son zamanlarda, *Urartu dili* ve *Urartuların* menşei hakkında ilk müdekkikler tarafından vaktile ileri sürülmüş olan noktai nazarlara bir dönüş müşahede edilmektedir. Hali hazırda bahis mevzuu kavme "*Urartulular*" veya "*Tanrı Haldi'ye tapanlar*" ve dillerine "*Urartu dili*" veya "*Haldi'ye tapanların dili*" denmesi gerektiği ve bu devletin siyasi, kültürel ve dinî bakımdan siklet merkezinin kuruluş ve birleşme çağlarında *Van Gölü'nün* şimalinde veya cenup doğusunda olduğu hususları ciddî münakaşalara mevzu teşkil etmektedir. Vaktile LEHMANN-HAUPT tarafından ileri sürülen *Chaldisch* tâbiri bugün tekrar W. KÖNIG tarafından *Urartu kavim ve diline* teşmilen ısrarla ele alınmış bulunmakta¹⁵, buna mukabil bunun isabetsizliğine, önce STRECK'in yaptığı şekilde, FRIEDRICH ve GOETZE tarafından tekrar haklı bir şekilde işaret edilmektedir¹⁶. Öte yandan, LEHMANN-HAUPT'ın *Deniz Kavimleri*'nden olacağını iddia ettiği bu kavmin menşeinin *Likya'da* aranması gerektiği noktai nazarı¹⁷ artık tamamen eskimiş olsa bile, W. BELCK

¹³ GOETZE, *Kleinasien*, s. 194 v.d.

¹⁴ DIAKONOFF, *A comparative survey of the Hurrian and Urartean languages, Paper for the XXIV International Congress of Orientalists, Moscow 1957*. PIOTROVSKIY, *Fortschritte der Forschung des Urartu-Reich, Vortrag auf dem XXIV Internationalen Orientalistenkongress, Moskau 1957*; GOETZE, *Kleinasien*, s. 193 v.d.

¹⁵ LEHMANN-HAUPT, *Materialien...*, s.66 v.d.; KÖNIG, *Hchl* s. III.

¹⁶ A. GOETZE, *Kleinasien*, s. 191 ve n. 6.

¹⁷ *Materialien...*, s. 120 v.d.

tarafından ileri sürülen, “*Haldiler*’in esas itibarile Dicle ve Zagros arasındaki dağlık mıntakada oturmakta oldukları” görüşü¹⁸ tanrı *Haldi*’nin asıl kült merkezinin Van Gölü’nün cenup-doğu bölgesindeki *Muşaş-sir*, fırtına tanrısı *Teşeba*’nın kült merkezinin yine aynı mıntakada aranması gereken *Kumenu* oluşu ele alınarak, dolayisile MELİKİCHVİLİ tarafından desteklenmekte¹⁹ ve bunlara istinaden Van Gölü ile Urmiye gölü arasındaki dağlık bölgenin, çok eski devirlerinde Urartuların siyasi, kültürel ve dinî merkezlerini teşkil etmiş olacağı kabul edilmektedir. Halbuki, yukarıda üzerinde durduğumuz *şar māt Nairi* ünvanının Urartu kırılları tarafından kullanıla gelmekte ve Van Gölü’nün şimalinde bir yerde olacağı umumiyetle kabul edilen *Arzaşkun* şehrinin²⁰ Urartu Devletinin ilk merkezini teşkil etmekte olması (yukarıda n. 5) bu telâkkilere karşı durmaktadır. Şüphesiz, daha eski devirlere ait olmak üzere, Nairi ve Urartu ile ilgili bol Asurca ve Urartuca metinler elde bulunmadığı müddetçe bu münakaşalar devam edecektir. Ancak, mevcut vesikalara göre de Hurri ve Nairileri istihlâf ettiği anlaşılan Urartuların oldukça eskiden beri Van Gölü’nün etrafındaki geniş bir sahada yayılmış oldukları kanaatına vasıl olunabilmektedir. Bu geniş sahada zamanla Hurri ve Nairi yerine Urartu vahdeti tabîî bir seyir içerisinde kurulmuş olmalıdır.

Yeni bir *Menua* kitabesi :

Heyetimizin Van civarında ve içerisinde devam eden çalışma ve araştırmaları sırasında tarafımızdan Urartu kitabeleri üzerinde kayda şayan müşahede ve tesbitlerde bulunulmuştur. Bunlar önümüzdeki kısa zaman içerisinde ayrı yazılarda ele alın-

¹⁸ GOETZE, *Kleinasien*, s. 191, n. 5 e göre.

¹⁹ MELİKİCHVİLİ, *Etude de l'épigraphie Ourartou et certaines questions de l'histoire d'Ourartou, rapport présenté au XXIV Congrès International des Orientalistes, Moscou 1957, s. 2 v.d.*

²⁰ C. A. BURNEY, *Urartian fortresses an dtowns in the Van region, AnSt VII (1957), s. 39 ve n. 11.*

caklardır. Şimdilik bu yazımıza, KÖNIG, *HchI* de neşredilmiş olup olmadıklarını kontrol ederken dikkatimize çarpan Van müzesindeki bir küçük *Menua* kitabesini ekliyeceğiz. Kitabe müzenin açık avlusunda durmakta ve aynı metin mustatîlî menşur biçimindeki bazalt taşın geniş ve dar yüzüne mükerreren yazılmış bulunmaktadır. Müze envanter No: s.1 25 dir ve envanterde bu taşın Van’ın doğusunda 4 kilometre mesafede bulunan Kobaniş köyündeki Ermeni kilisesinin duvarının iç cephesinden çıkarılarak 25/11/1936 tarihinde müzeye getirildiği yazılıdır. Taşın geniş yüzü 93,5×40 sm. ve dar yüzü 48×40 sm. eđ’adındadır. Geniş yüzdeki beş satırlık A kitabesinin boyu 27 sm. ve satırlar boyu 89 sm., dar yüzdeki 6 satırlık B kitabesinin boyu 25,5 ve satırlar boyu 47 sm. dir. Bu kitabeler *HchI* 49^a metninin ve onun dublikatı olan 49^{b-d} metnlerinin benzeri olmakla beraber bazı yazılış ve kelime farklarını ihtiva etmektedirler (bk. Levha XLIV, Resim A ve B).

Metinlerin transkripsiyon ve tercümesi :

^DHal-di-ni-ni uş-ma-a-şi-ni

^IMe-nu-a-şe ^Iİş-pu-u₂-i-ni-şi-ni-şe

^DHal-di-ni-li KA₂MEŞ

şi-di-iş-tu₂-a-li

5. ba-du-si-i-e

Taşın dar yüzündeki metin:

^DHal-di-ni-ni uş-ma-şi-ni

^IMe-i-nu-u₂-a-şe

^Iİş-pu-u-i-ni-şi-ni-şe

^DHal-di-ni-li KA₂MEŞ

5. şi-di-iş-tu₂-a-li

ba-du-si-i-e MEŞ

Tanrı *Haldi*’nin kudreti sayesinde, *İş-puini*’nin oğlu *Menua* kendi hâkimiyeti için *Haldi*-kapisını inşa etti.

Urartu tarihinde en mühim yeri işgal eden, bugün dahi Van ovasının sulanması konusunda başta gelen Şamram (*Semiramis*) kanalını²¹ açtıran ve daha başka büyük

²¹ Şamram kanalı denen *Menua*-kanalı, Devlet Su İşleri Bölge Şefi sayın Y. Müh. Işık Sezer’in bize verdiği mâlûmata göre Gevaş’ın

tesisler vücuda getiren *Menua* aynı zamanda, şimdiye kadarki buluntulara ve tesbitlere göre en çok sayıda yazılı vesika bırakmış olan ve zamanında Urartu Devleti hudutları en geniş haline yaklaşmış bulunan bir hükümdardır. Bütün Urartu kırılları dine çok bağlı ve dinî merasimlere riayetkâr olmakla beraber, bıraktığı bütün vesikalar gözden geçirilince *Menua*'nın onlar arasında bu bakımdan da mütena yeri işgal ettiği söylenebilir.

Yukarıdaki metin bu dindar kırılın, Urartu panteonunun baş tanrısı *Haldi*'ye yeni bir ithafına ait bulunmaktadır. Kitabede üzerinde durulacak iki noktadan birisi,

doğusundaki dağlık araziden saniyede takriben $4 \frac{1}{2} m^3$ miktarında çıkan suyu 50 km.den fazla bir mesafeden binde iki veya üç meyil ile Van ovasına akıtmaktadır. Suyun takriben $1-1 \frac{1}{2} m^3$ ü Van ovasına girmektedir.

her iki metinde görülen $KA_2ME\check{S}$, diğeri yalnız B metninin son satırında görülen *ba-du-si-i-eME\check{S}* yazılışlarıdır. Çivi yazısında "kapı" ideogramı olan KA_2 işaretinin Urartu dilinde *še\check{t}ili* okunduğu başka yerlerden bilinmekte olduğu gibi, metimize paralel olan *HchI* 49^{a-d} metinlerinde de KA_2 'yi takiben *-li* fonetik komplemanı bulunmaktadır. Ayrıca, kapı mefhumu esas itibarile cemi mânayı haiz bir kelime olarak düşünüldüğünden, KÖNIG'in temas ettiği şekilde, KA_2 'nin arkasında *ME\check{S}*'in bulunmasının mânaya tesiri yoktur²². *ba-du-si-eME\check{S}* yazılışı ise bu insicamda ilk defa görülmektedir²³.

Van : 22. VIII. 1959

²² KÖNIG, *HchI*, s. 54 n. 2, s. 190.

²³ Muk. KÖNIG, *HchI*, s. 83 n. 4, s. 177.

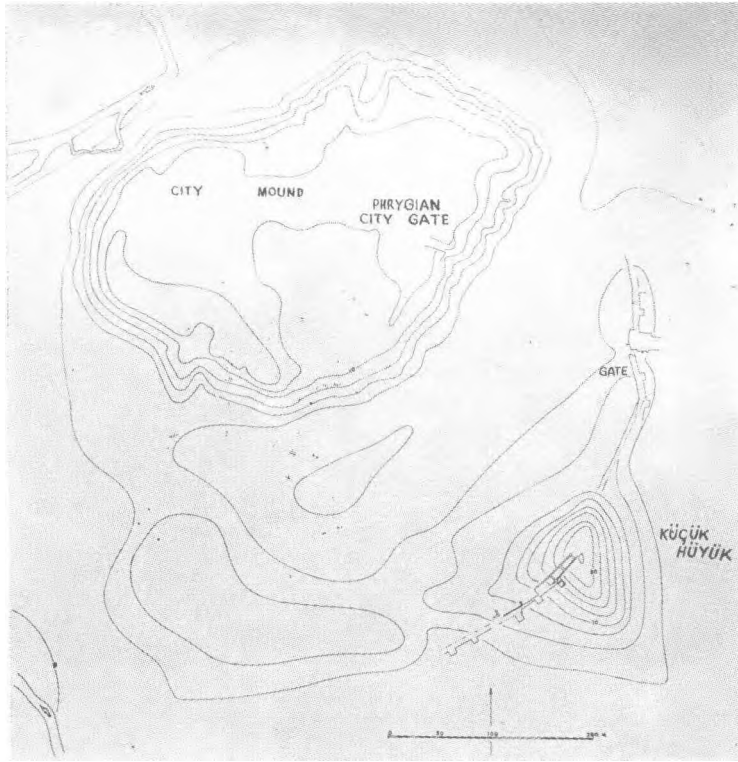

Fig. 1 — Fortification Walls of the Küçük Hüyük in relation to the City Mound and the Phrygian City Gate

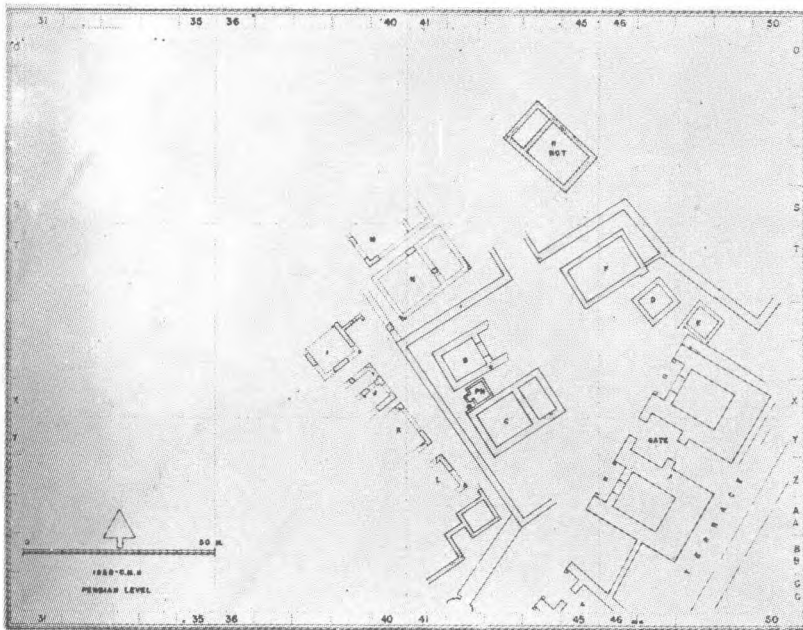

Fig. 2 — The Persian Level

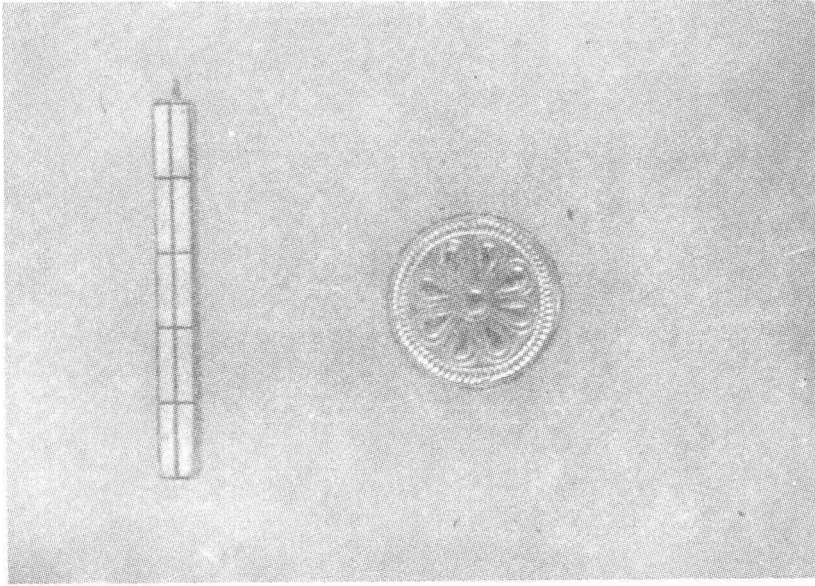

Fig. 3 — Gold Rosette

Fig. 4 — Hoard of pots from Building M.

Fig. 5 — Pots of Figure 4 restored

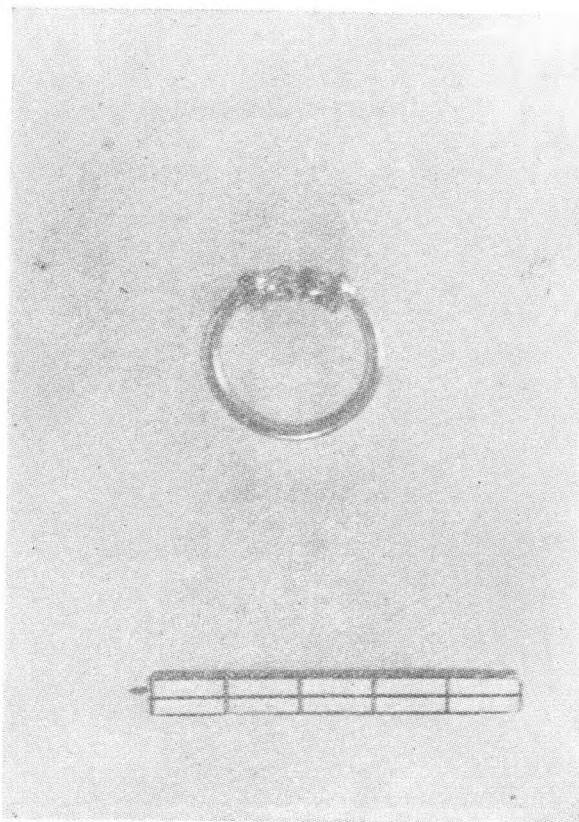

Fig. 6 — Gold ring

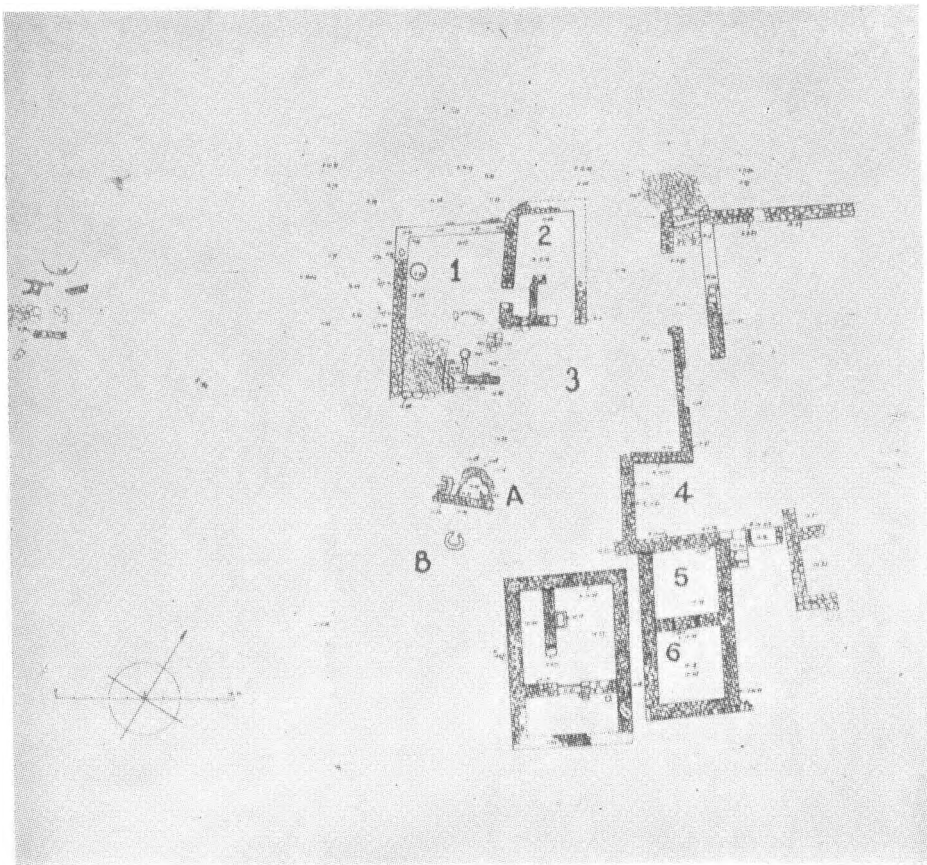

Fig. 7 — The Potters' Establishment of the latest Hellenistic level

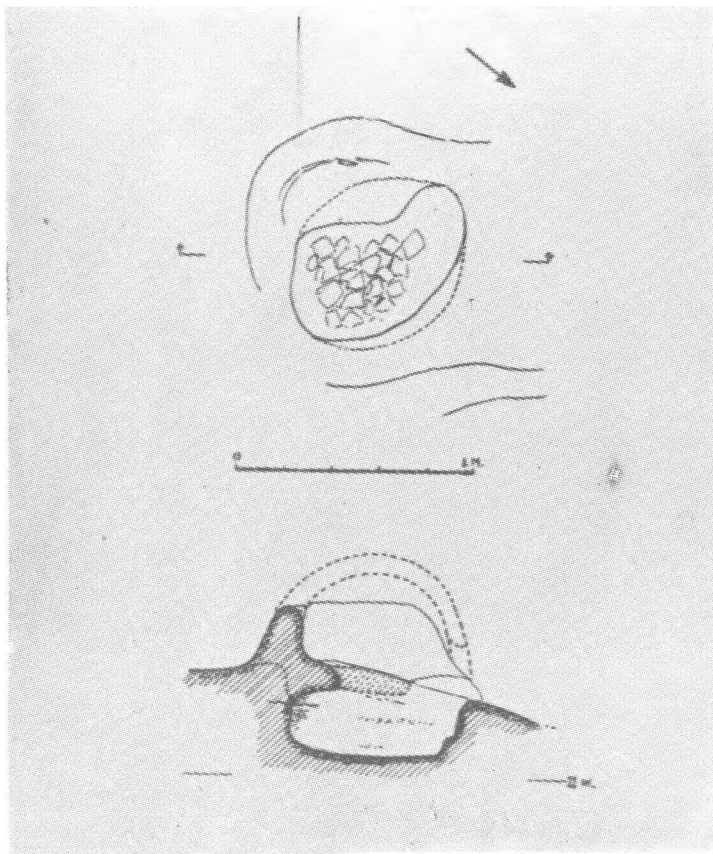

Fig. 8 — Kiln B, plan and section

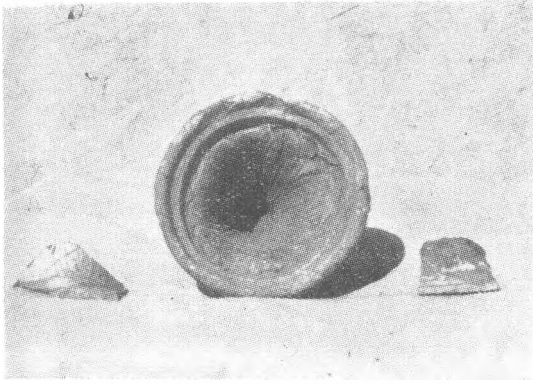

Fig. 9 — Unfired mould for bowl or finial from Kiln B. Fired fragments of similar objects. From Potters' Establishment

Fig. 10 — Unfired mould for female mask or prot'ne from Kiln B.

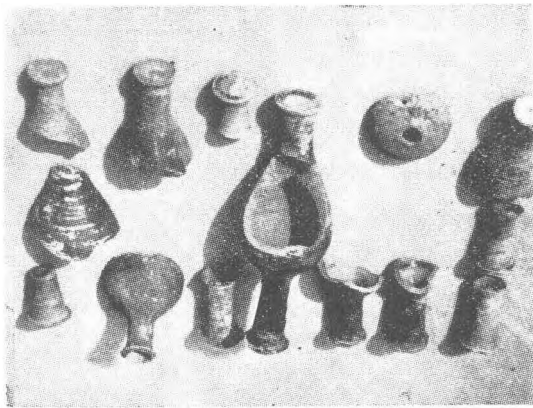

Fig. 11 — U. gventaria from Potters' Establishment

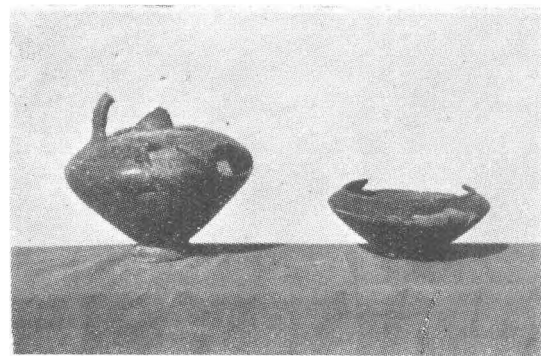

Fig. 12 — Black - burnished pots from destruction debris of Potters' Establishment

Fig. 1 — Sketch map showing location of excavations of 1958. ("S", "L", KG, HB (L. S.), B, CG) After *Sardis* I, III. 18.

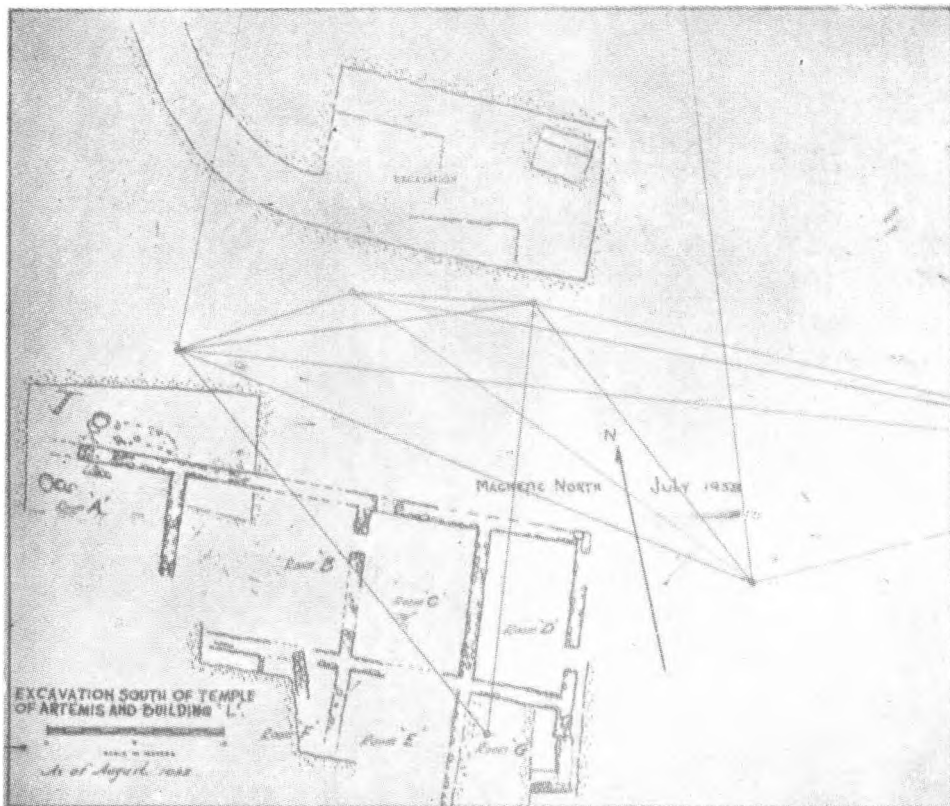

Fig. 2 — Plan of Trench south of the Artemis temple ("Excavation") and of building "L". By A. H. Detweiler

Fig. 3 — Lydian graffito on shoulder of Black-Glazed Jug. Trench south of Artemis temple. Level II. P. 58. 110. W. 5.6 cm.

Fig. 4 — Terracotta Dice. Trench south of the Artemis temple, Level III. T. 58.5. H. 2.5 cm.

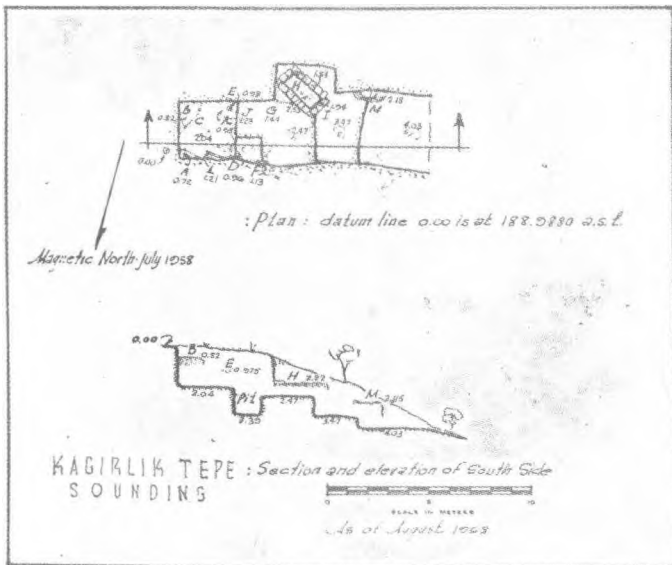

Fig. 5 — Kağırlık Tepe sounding, plan and section of Roman cemetery. By A. H. Detweiler

Fig. 6 — Kağırlık Tepe Graves "G" and "H" from northwest

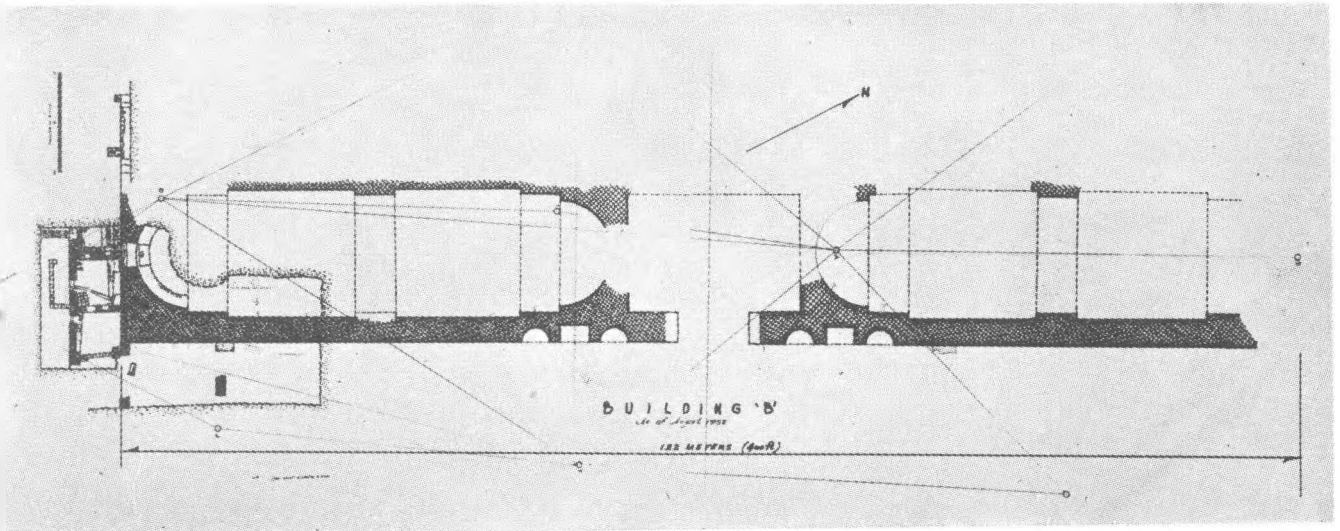

Fig. 7 — Building "B", plan of entire structure. By T. H. Canfield

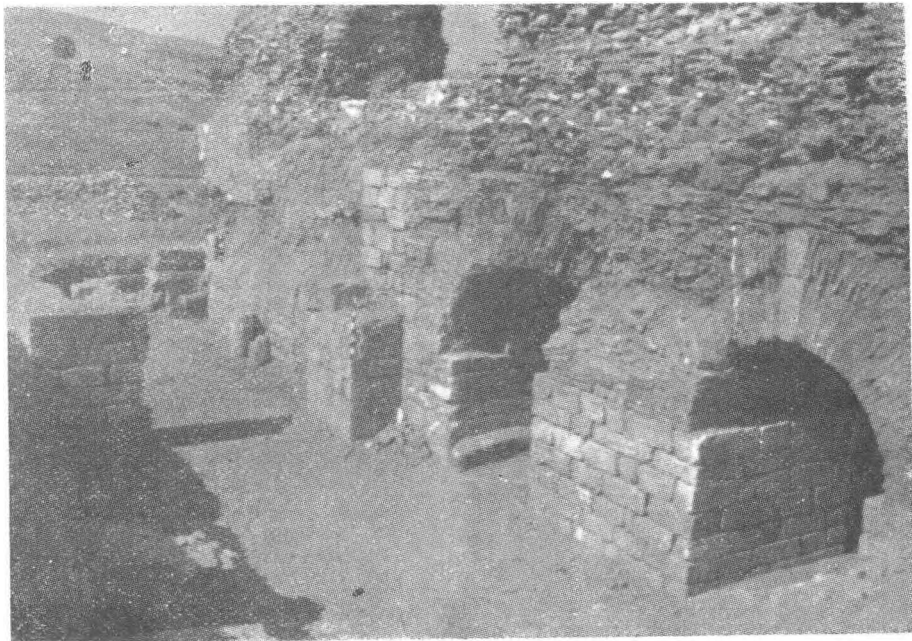

Fig. 8 — Building "B". East Side To south corner, from the north

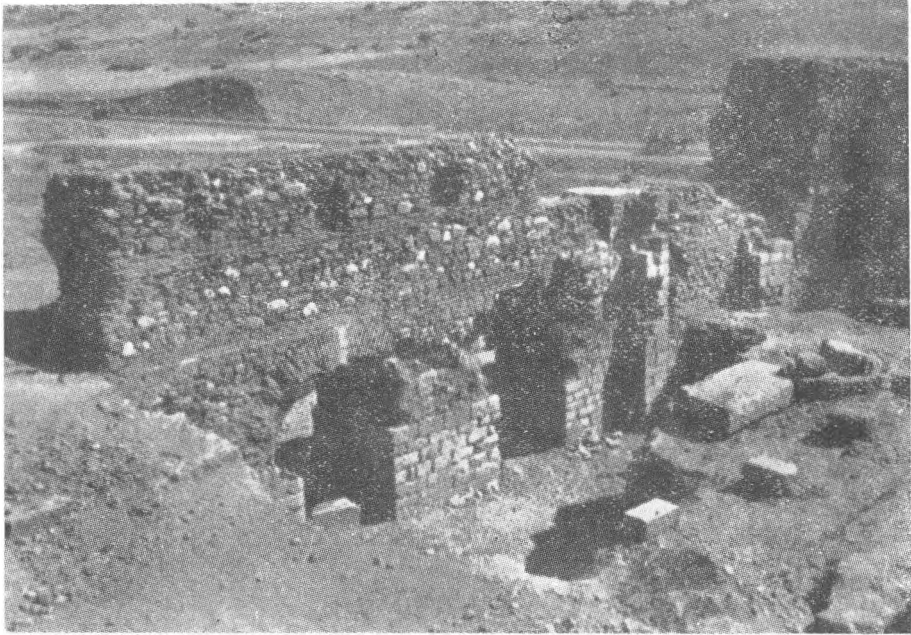

Fig. 9 — Building "B", interior. East Side and beginning of south Apse, from northwest

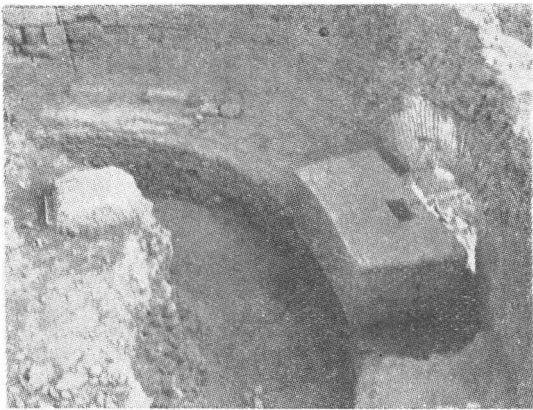

Fig. 10 — Building "B", platform in south Apse and Base of Lucius Verus, from west

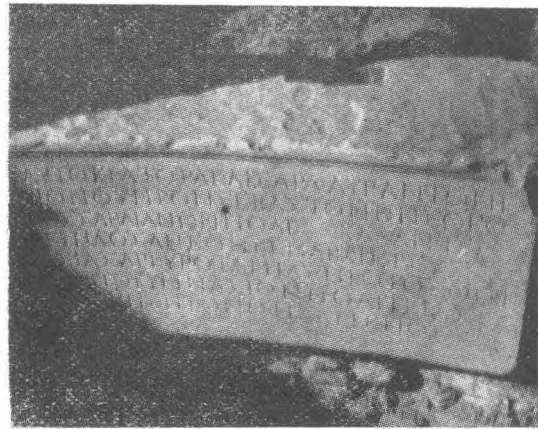

Fig. 11 — Base of the statue of Lucius Verus. Close-up view

Fig. 12 — Base of Lucius Verus, detail

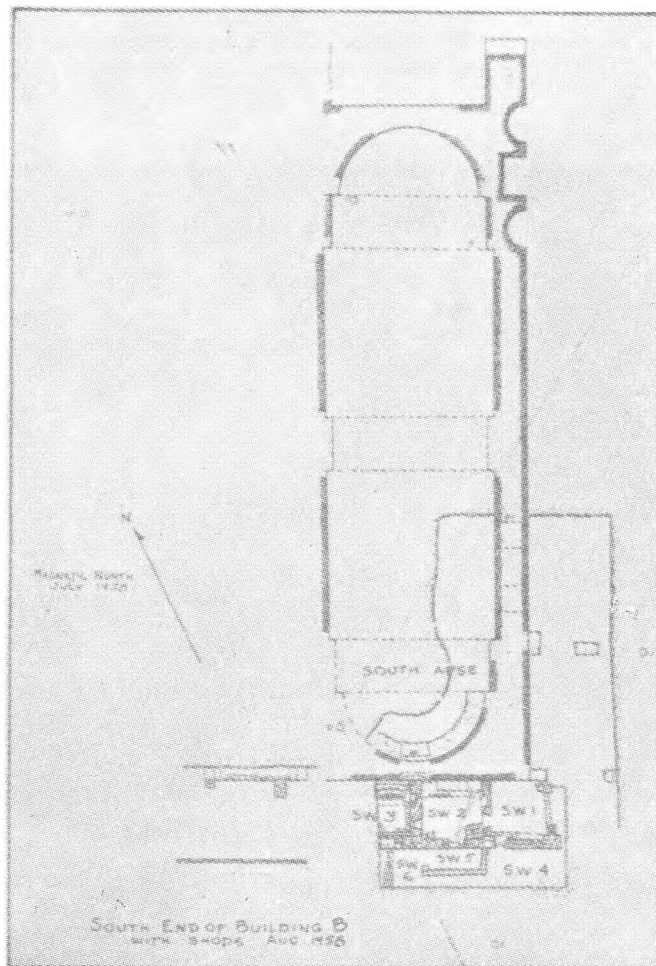

Fig. 13 — Plan of the south end of Building "B" with Byzantine shops. By T.H. Canfield

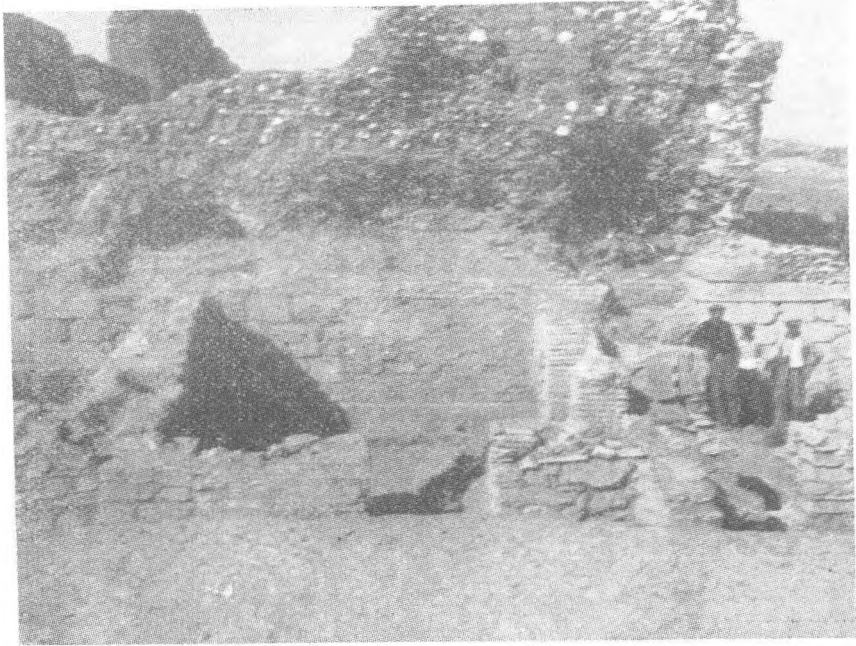

Fig. 14 — Byzantine shops "SW 1", "SW 2", "SW 3", from South. in the Background south facade of Building "B" with central window

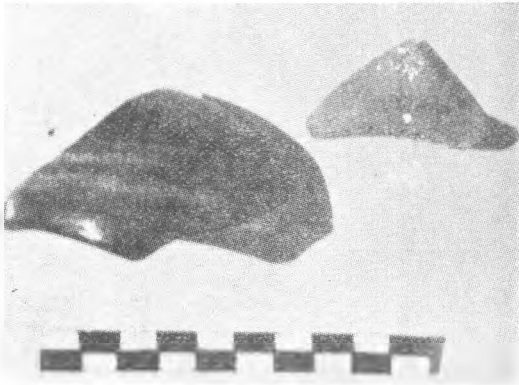

Fig. 15 — Glass from Byzantine shops. Left: Unstratified fragment of cut-glass pyxis, G. 58. 52, outside SW 1; right, hemispheric bowl with white painted bands, from "SW 2." (G. 58. 32).

Fig. 16 — Glass from Byzantine shops. Fragments from cup bases and balsamaria, G. 58. 27-28. Shop "SW 3."

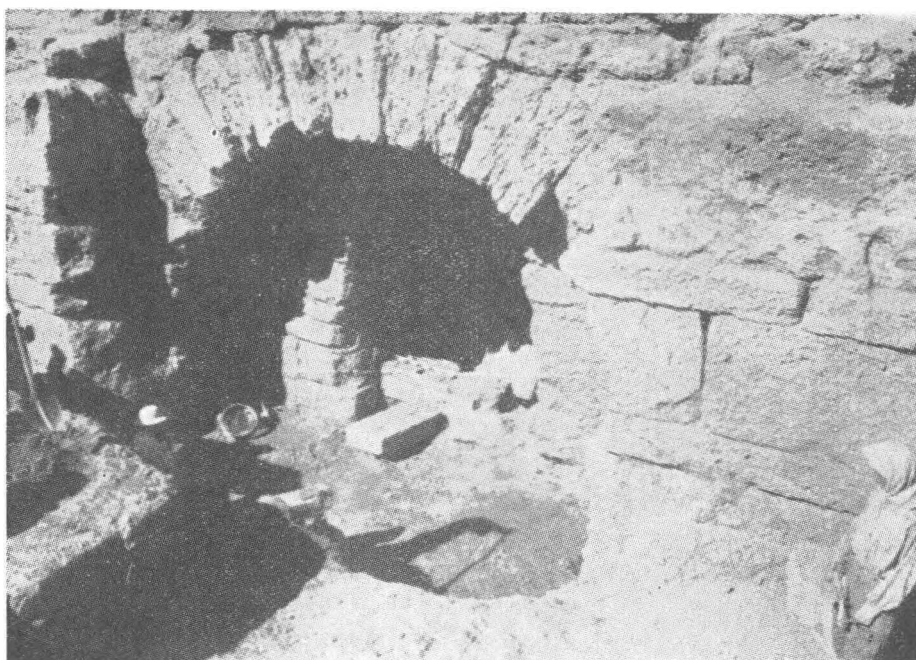

Fig. 17 — Building "CG", "Main Arch" From the east

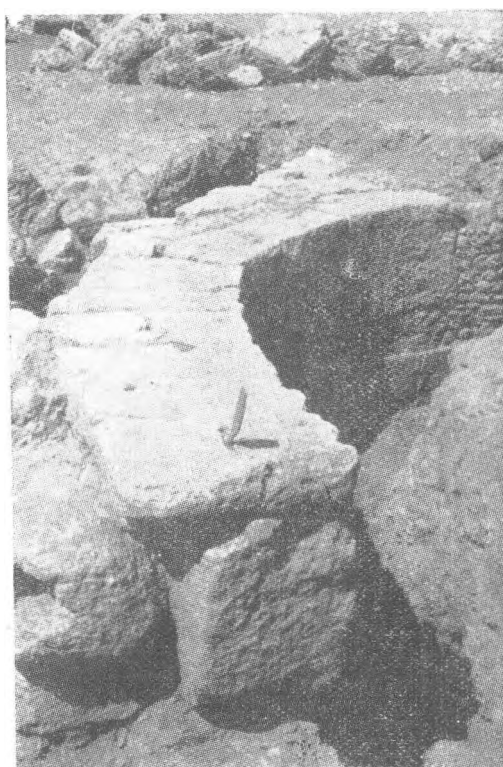

Fig. 18 — Building "CG", hemicycle at north end, from the east

Fig. 19 — Building "CG", east facade after excavations of 1958, from north

Fig. 20 — House of bronzes, plan. By T. H. Canfield
G. M. A. HANFMANN - A. H. DETWEILER

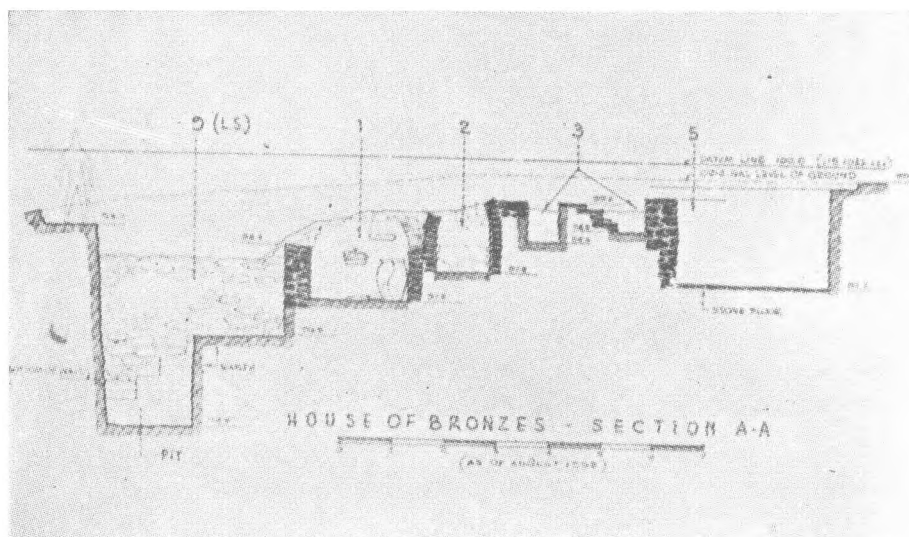

Fig. 21 — House of bronzes, section. By T. H. Canfield

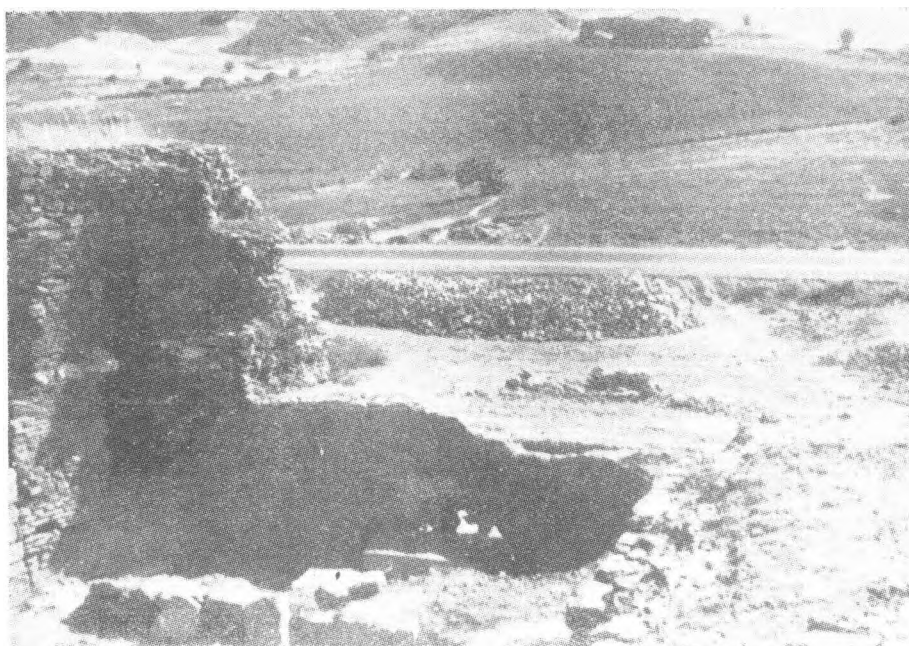

Fig. 22 — View from west wall of Building "B" on south Apse of "B", with Base of Lucius Verus, and excavation of the house of bronzes, beyond the Highway

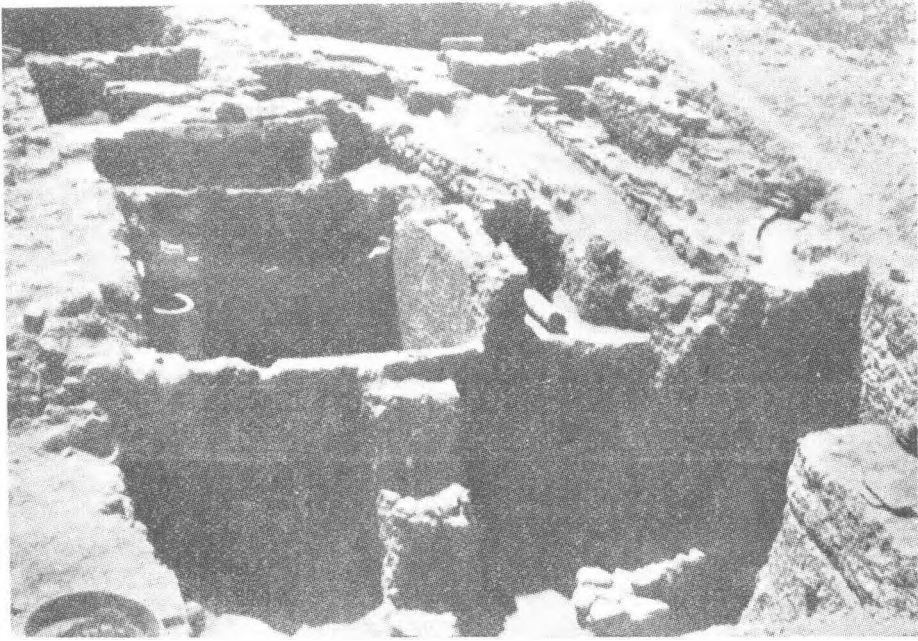

Fig. 23 — House of bronzes from the north. In foreground, unit with "Lydian Shop" on the left, units 1, 2, 3, 4, 5; on the right, units 10 and 6

Fig. 24 — Unit 1 in the "House of Bronzes", from the north

Fig. 25 — Lydian vases being excavated in unit 9, the "Lydian Shop".

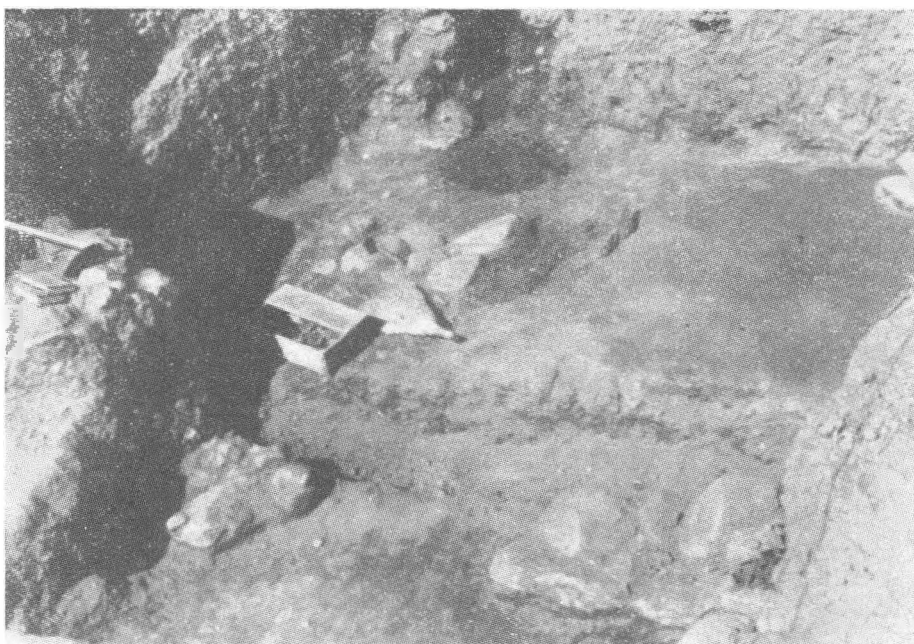

Fig. 26 — "Lydian Shop" (Unit 9). Floor and parts of stone wall
(In foreground)

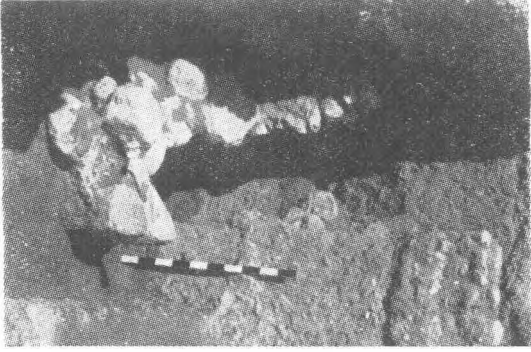

Fig. 27 — "Lydian Shop", kiln or oven in southwest corner

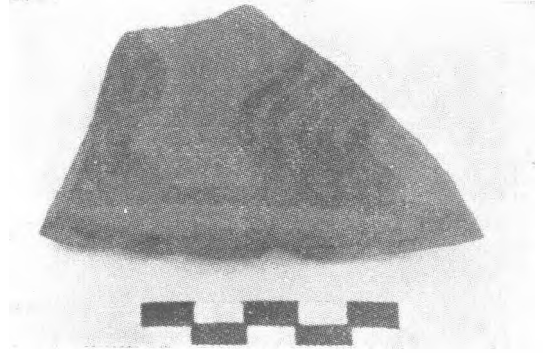

Fig. 27 a — Buff painted sherd from "Lydian Shop".

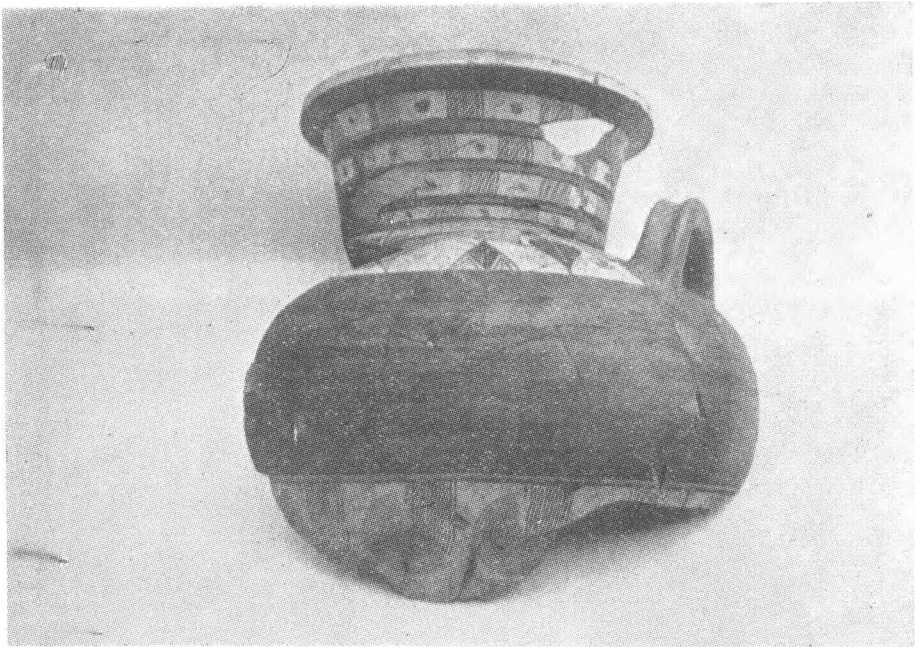

Fig. 28 — Bichrome Shoulder-Handled Amphora. Floor of "Lydian Shop".
P. 58. 588. Height 0.415 m.

Fig. 29 — Wave-Line hydria. Buff slip, black on red glaze ancient repair holes. Floor of "Lydian Shop". P. 58. 587. Height 0.325 m.

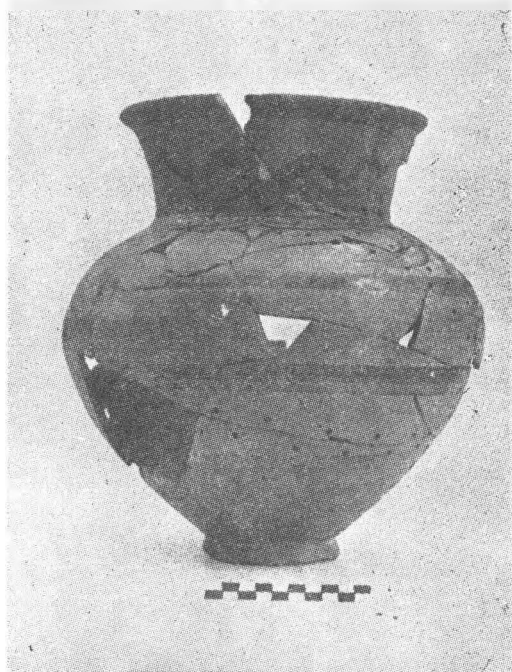

Fig. 30 — Same as fig. 29, different view

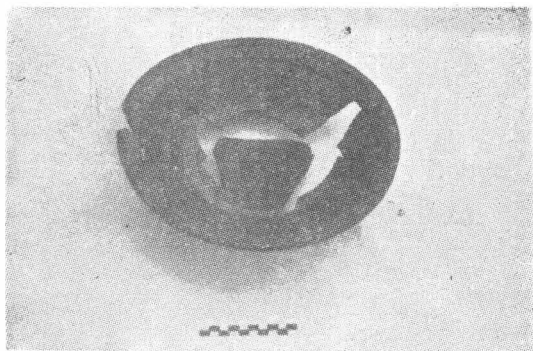

Fig. 31 — Bichrome iron age bowl. Floor of "Lydian Shop". P. 58. 570. Diameter 0.315 m.

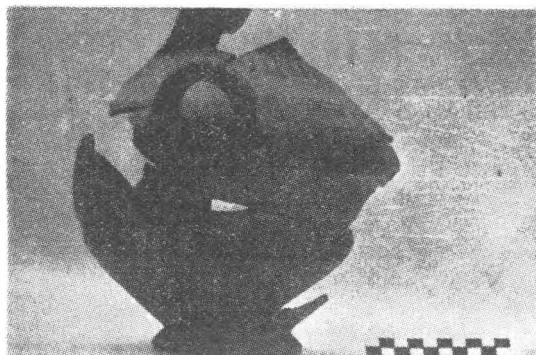

Fig. 32 — Fragmentary bichrome deinos. Floor of "Lydian Shop". P. 58. 585. Height 0.205 m.

Fig. 33 — Neck of waveline Hydria. Floor of "Lydian Shop" P. 58. 563 Diameter 0.19 m.

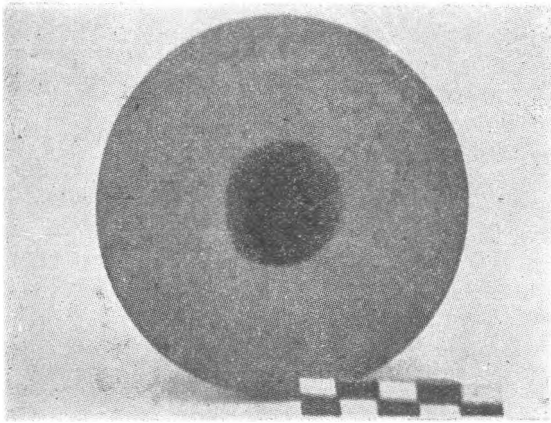

Fig. 34 — Base of "Black - On - Red" stemmed cup with Lydian graffito *IL*. P. 58. 581. Diameter of base 0.10 m.

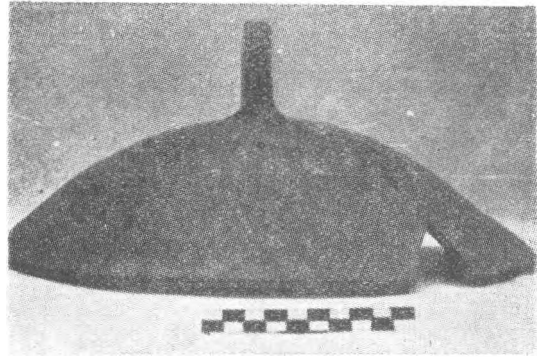

Fig. 35 — Red-Burnished Lid. Floor of "Lydian Shop". P. 58. 578. Diam. 0.417 m.

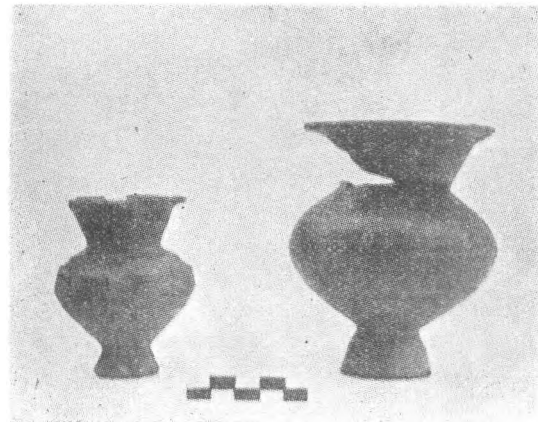

Fig. 36 — Two "Lydia". Floor of "Lydian Shop". P. 58. 572, left; P. 58. 571, right. Height, 0.082 and 0.108 m.

Fig. 37 — Rhodian "Wild Goat" Sherd.
Floor of "Lydian Shop". P. 58. 577.
Height 0.071 m.

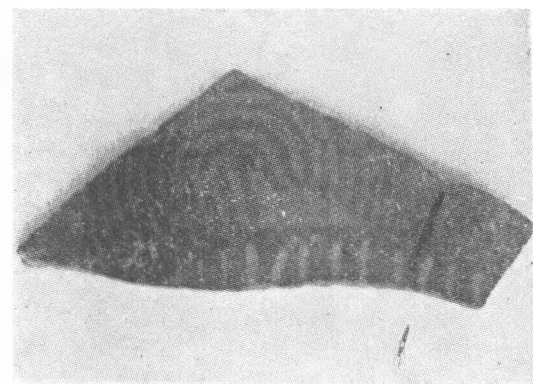

Fig. 38 — Archaic Lydian Sherd. Trench
south of Artemis, level II. Fragment of
jug shoulder, bichrome and white paint,
P. 58. 90. Height 0.045 m.

Fig. 39 — Glass Bracelets from "CG"
(Middle Byzantine) and *Balsamarium*
from Byzantine Shop "SW 1". G. 58.42,
6.58.53 G. 58. 60.

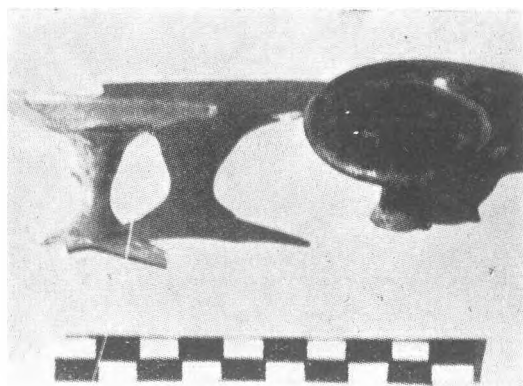

Fig. 40 — Glass goblets from Byzantine
Shops. G. 58. 34. Diameter of
foot 0.05 m.

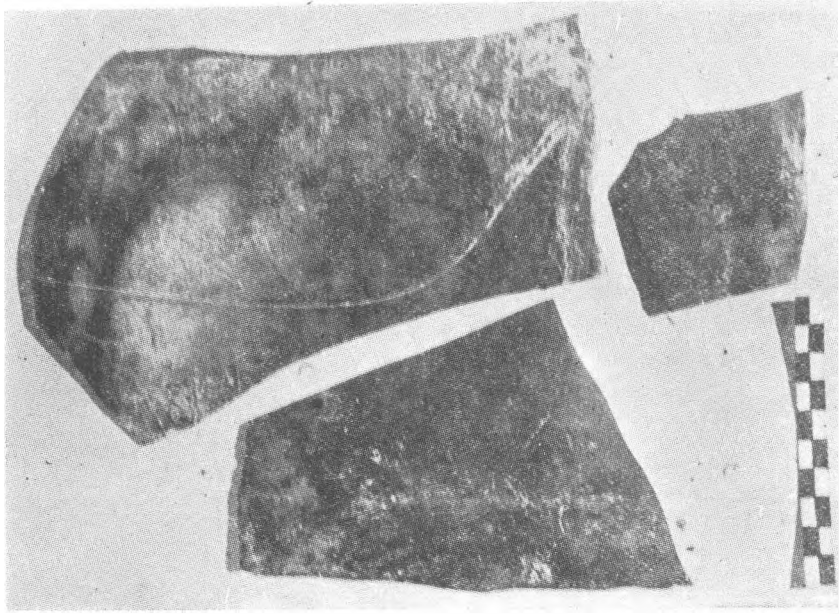

Fig. 41 — Fragments of window glass found in Byzantine Shops.

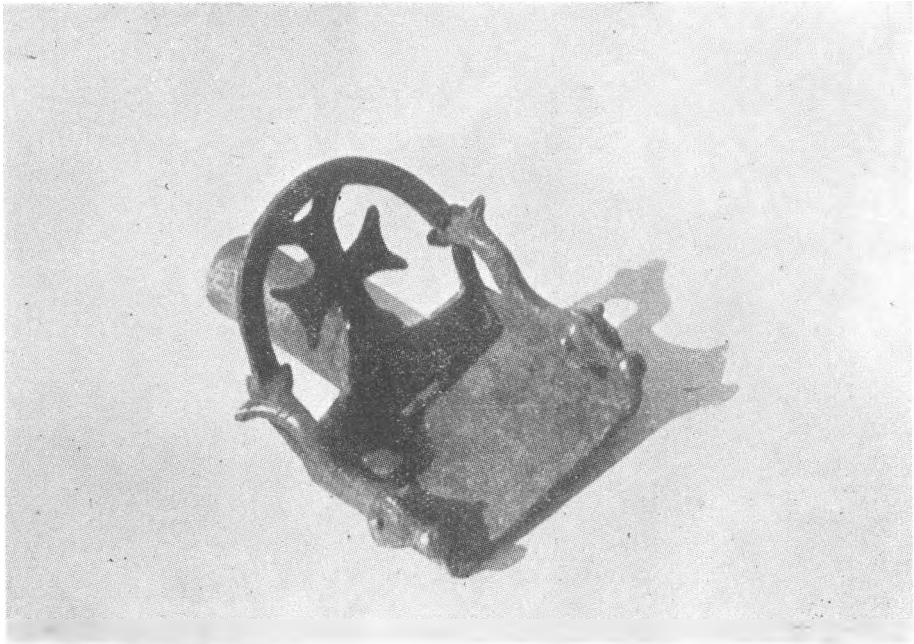

Fig. 42 — Bronze Shovel, unit 1, "House of Bronzes". M. 58. 64.
Length 0.136 m. Height 0.085 m.

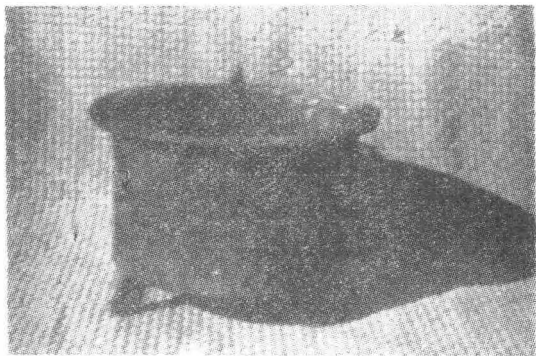

Fig. 43 — Round Bronze Censer. Unit 1, "House of Bronzes". M. 58. 39. Height 0.075 m.

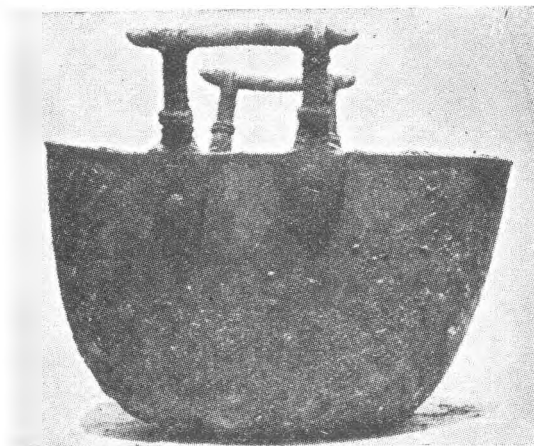

Fig. 44 — Bronze Cauldron or Brazier. Unit 7, "House of Bronzes". M. 58. 45. Height 0.375 m., Diameter 0.472 m.

Fig. 45 a — Marble Statue of Bacchus. Unit 7, "House of Bronzes". S. 58. 49. Height 0.895 m. Quarter view

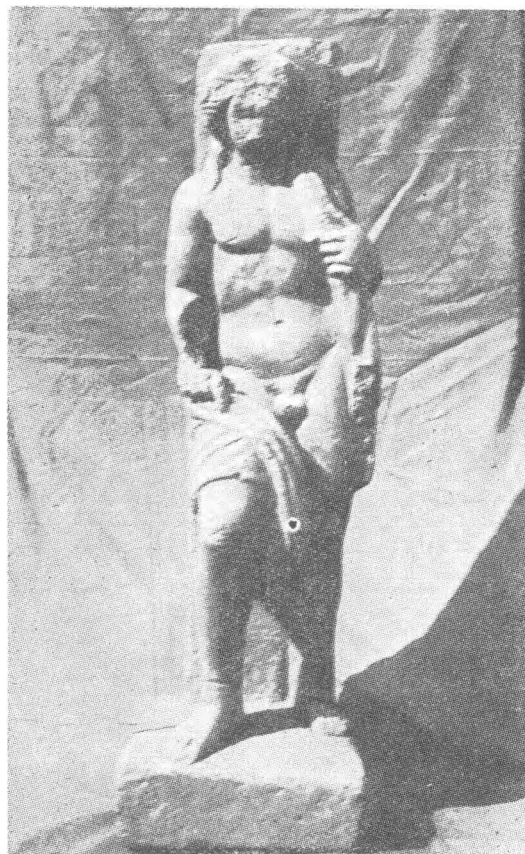

Fig. 45 b — Same as fig. 45 a. Front view

Fig. 46 — Roman plaster capital with representation of an Archaic image. Building "B". S. 58. 50. Height 0.235 m.

Fig. 47 — Marble foot of an over life size statue. Building "B" S. 58. 46. Height 0.135 m.

Fig. 48 — Marble base with feet of two human figures. Byzantine Shops. S. 58. 45. Width 0.195 m.

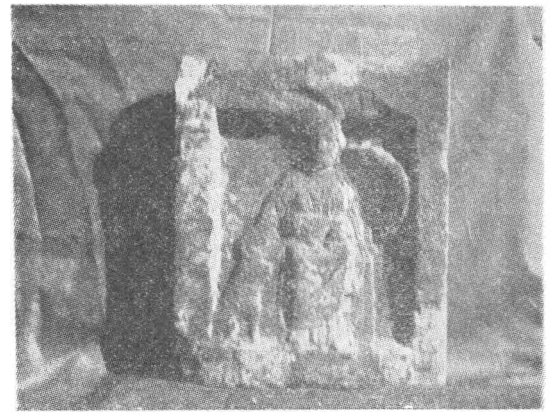

Fig. 49 a — Marble votive relief to cybele (Mother of Gods). No Ex 58. 27. Height 0.345 m.

Fig. 49 b — Same as fig. 49 a. Shows slits fastening of the relief

Fig. 1 — The Level I fortress looking south towards the entrance passage

Fig. 2 — The Level I fortress looking north towards the centre of the mound

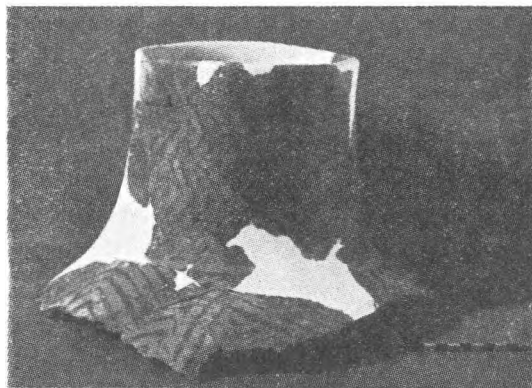

Fig. 3 — Neck of huge white-painted jar
(Level: 1).

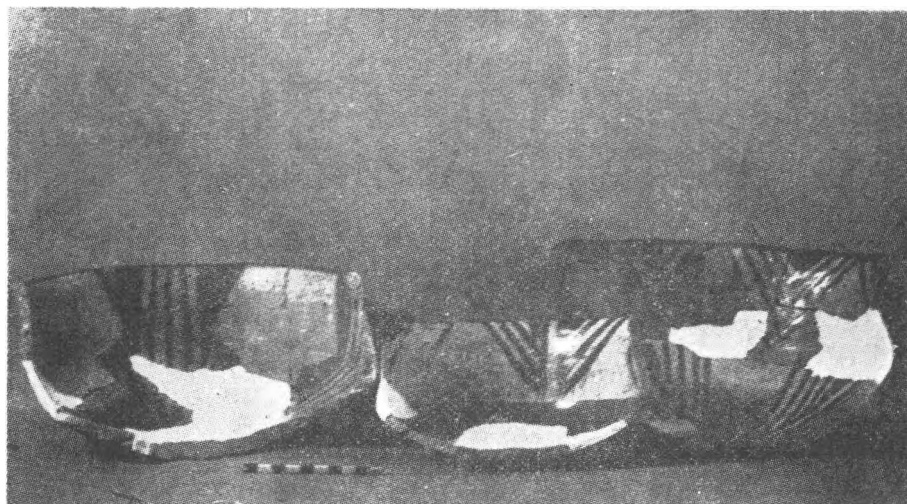

Fig. 4 — Red-on-white bowls (Level: 1).

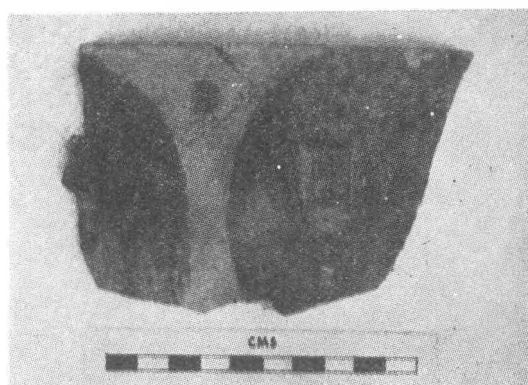

Fig. 5 — Part of red-on-white oval cup
with vertical tubular lugs from the
deepest stratum (Level: IX).

Abb. 2 — Nordostecke des grossen Sudatoriums in der Scholastikiatherme

Abb. 3 — Westseite des Sudatoriums in der Scholastikiatherme

Abb. 4 — Blick auf die Mauerzüge der Wohnhäuser auf dem Hang des Bulbuldag

Abb. 5 — Sockel des Hydreions und des Sulladenkmales

Abb. 6 — Kopf einer kolossalen Zeusstatue

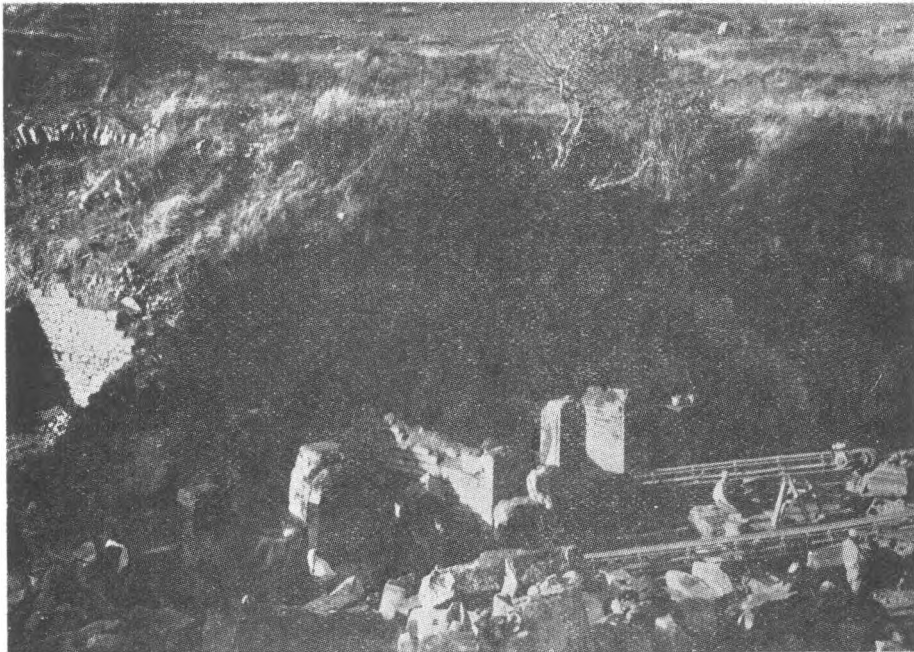

Abb. 7 — Blick auf die Nordostecke der Domitionsterrasse während der Grabung

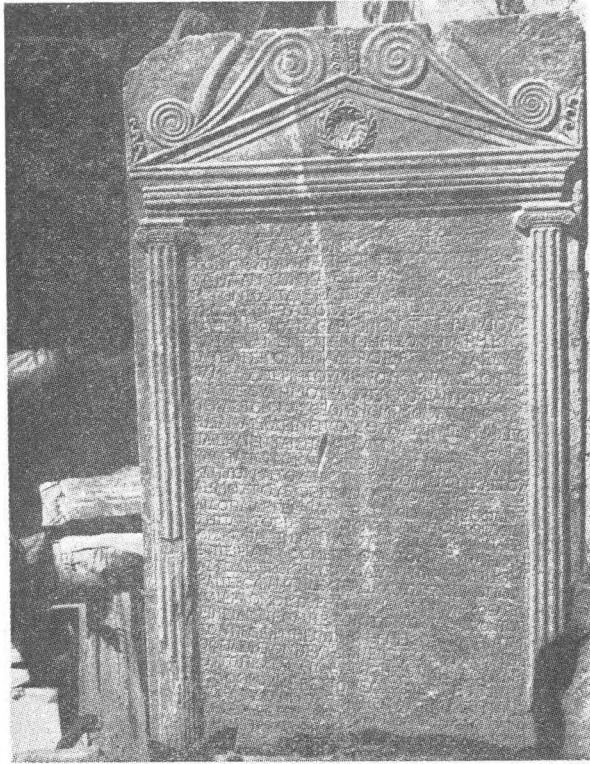

Abb. 8 — Stele mit einem Kapitel der
Amtsanweisung für den Prytanen

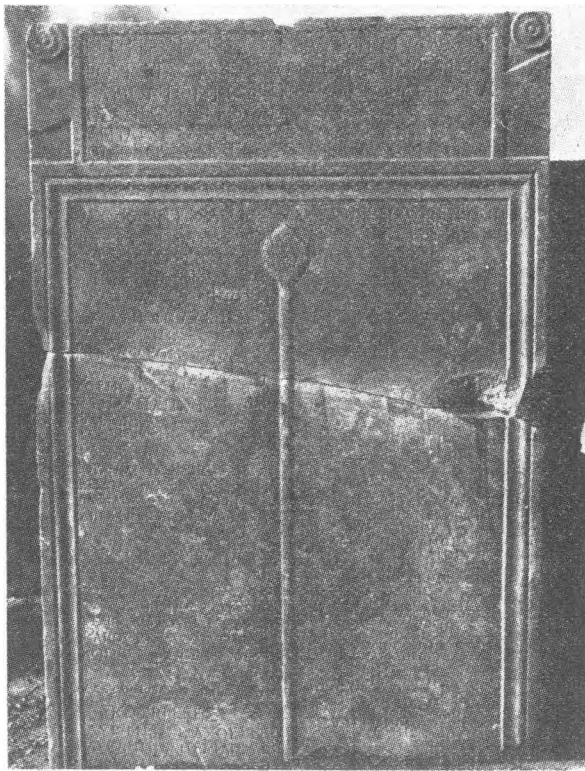

Abb. 9 — Stele mit einer Spendenliste
von Prytanen

Abb. 10 — Der rekonstruierte Hadrianstempel,
Stand 1958

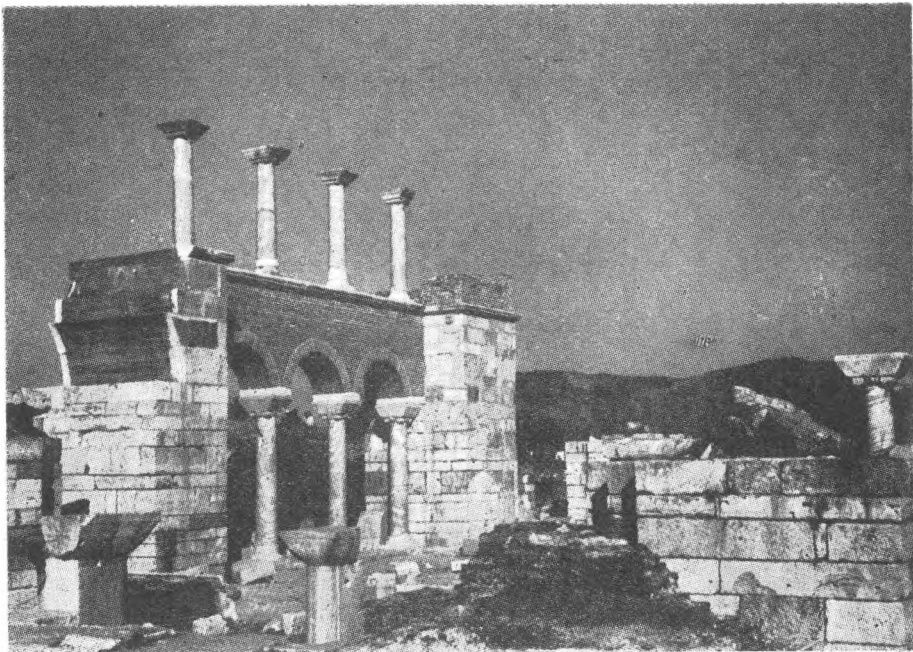

Abb. 11 — Die rekonstruierte Nordwand des Hauptschiffes der Johannesbasilika,
Stand 1958

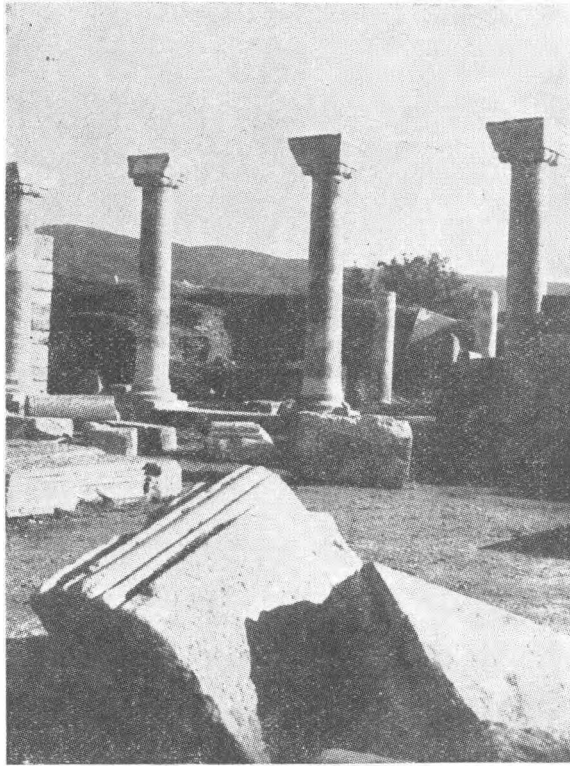

Abb. 12 — Die wiederaufgerichteten Säulen der Südseite des Hauptschiffes der Johanneskirche, Stand 1958

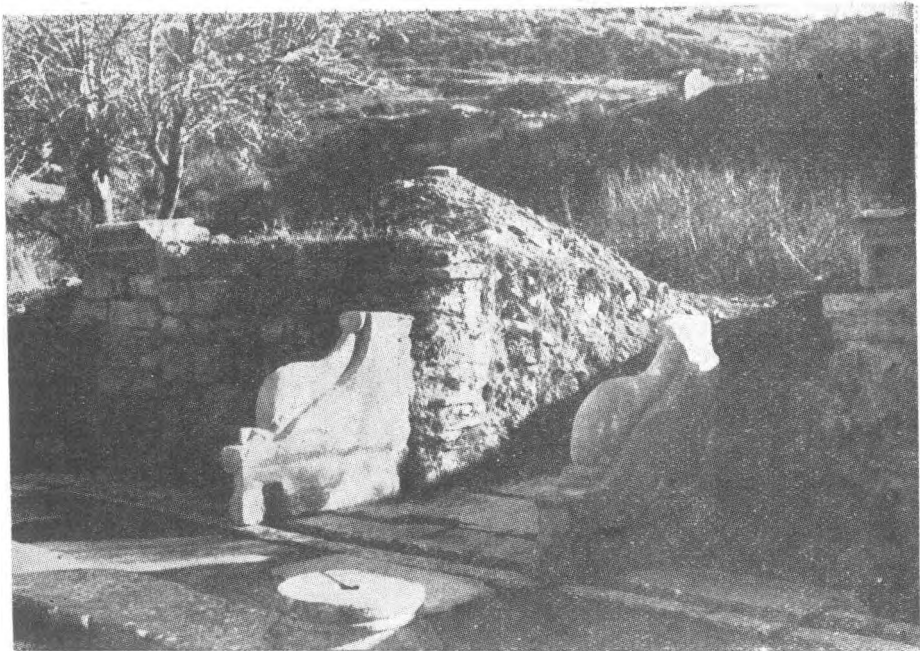

Abb. 13 — Der rekonstruierte Südeingang der Latrine des Vediusgymnasiums

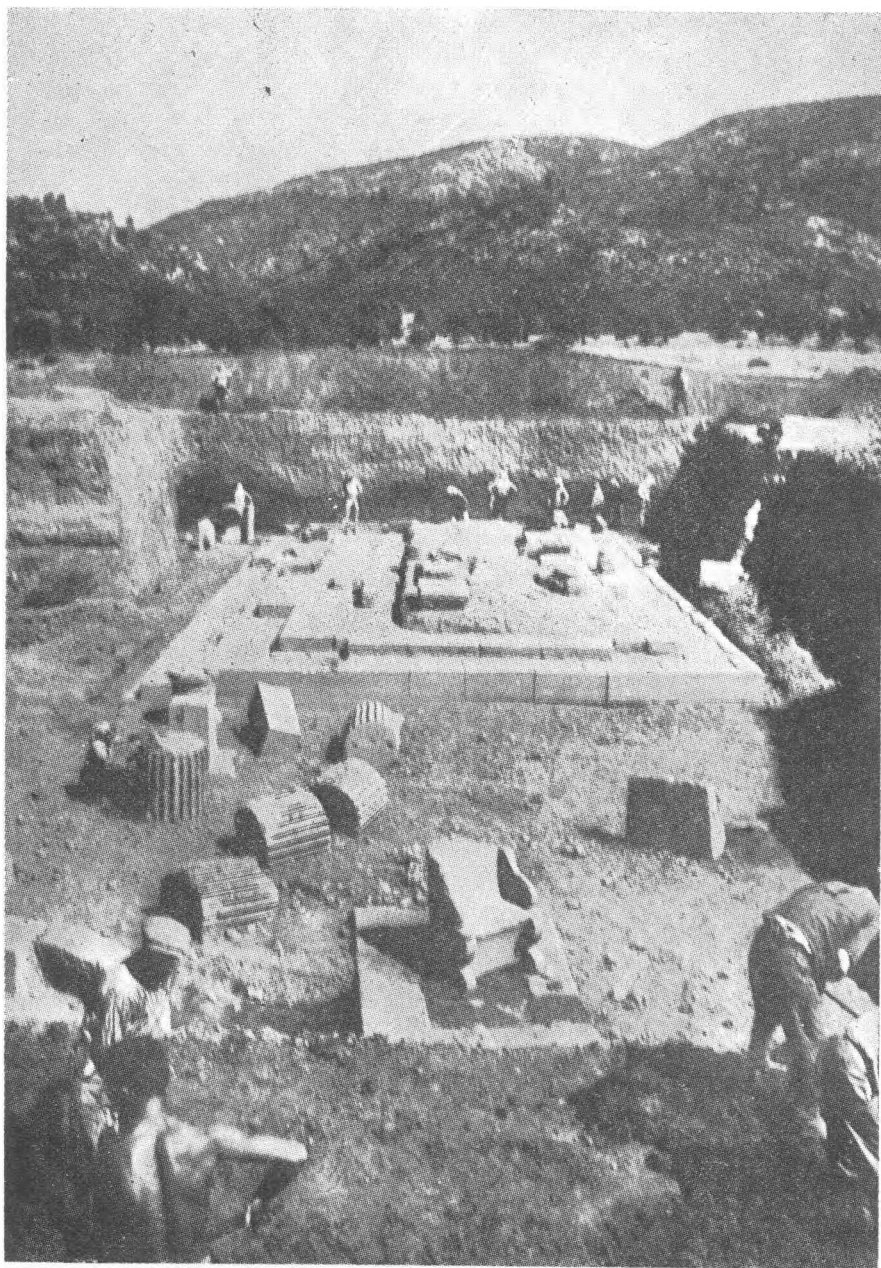

Fig. 1 — L'autel vu du Sud

Fig. 2 — L'autel

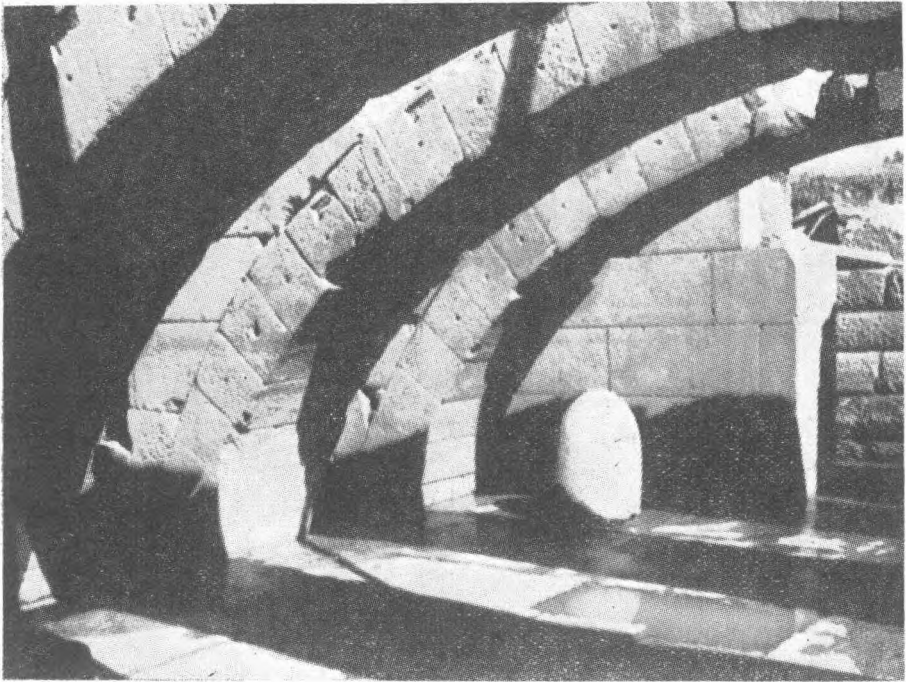

Fig. 3 — La première salle de l'adyton et l'omphalos

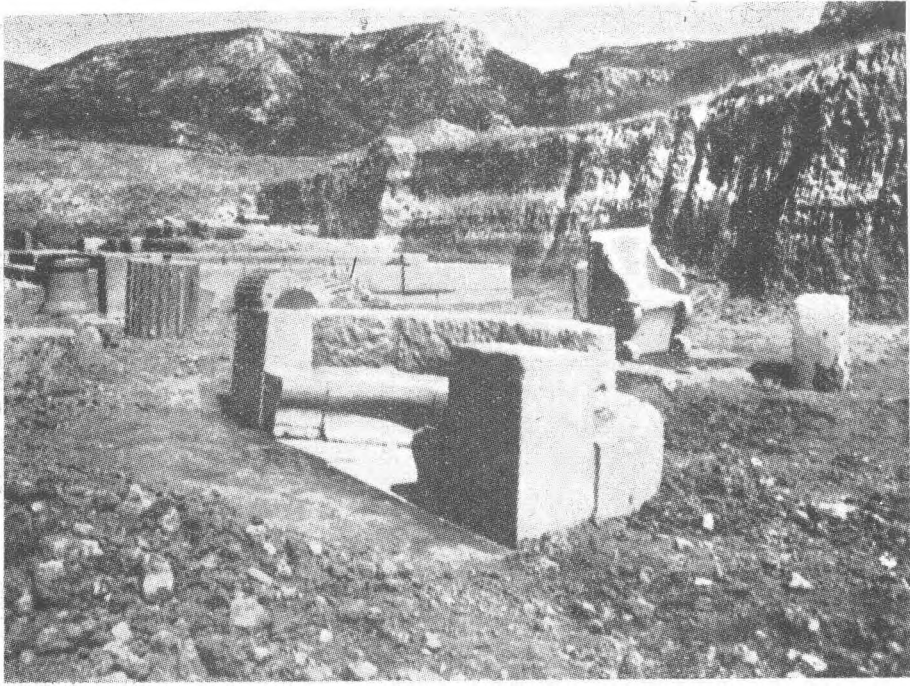

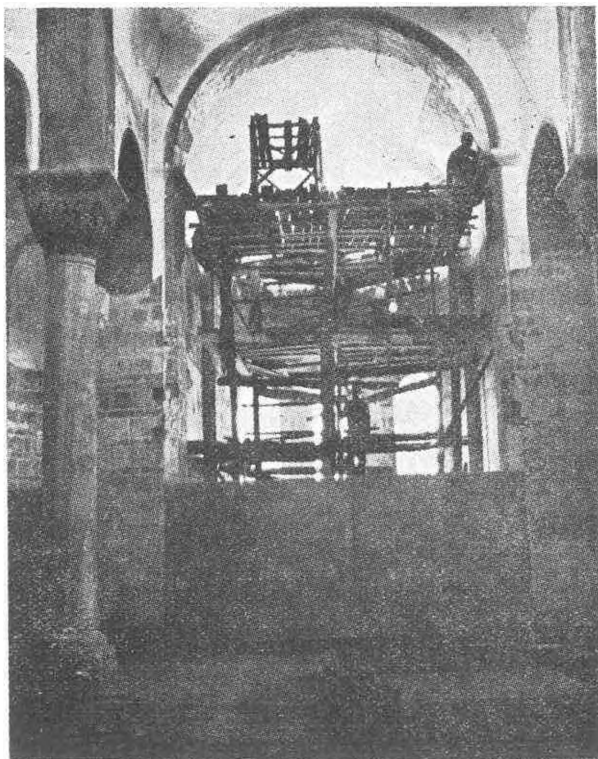
Fig. 4 — L'exèdre au Sud de l'autel

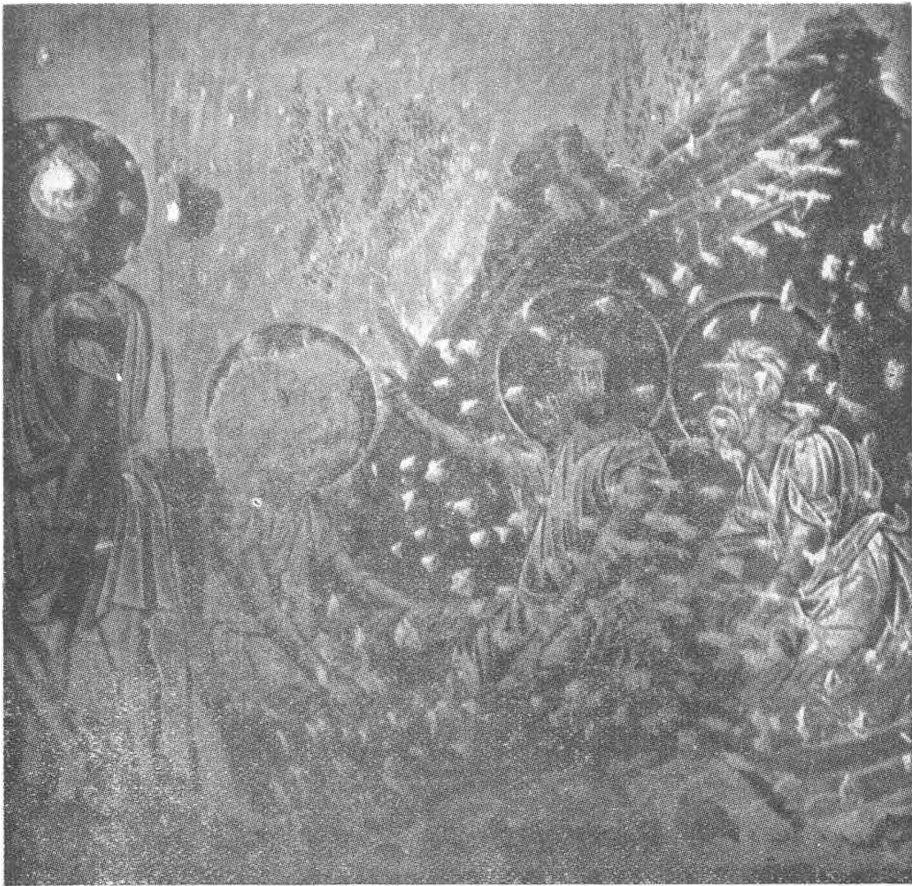
Fig. 5 — Fauteuil près de l'autel

Pl. 1 — General view of Ayasofya camii. From the south

Pl. 2 — General view of the apse

Pl. 3 — Right half of the scene of the appearance of Christ at the sea of Tiberius

Pl. 4 — Head of an Apostle. Detail from Pl. 3

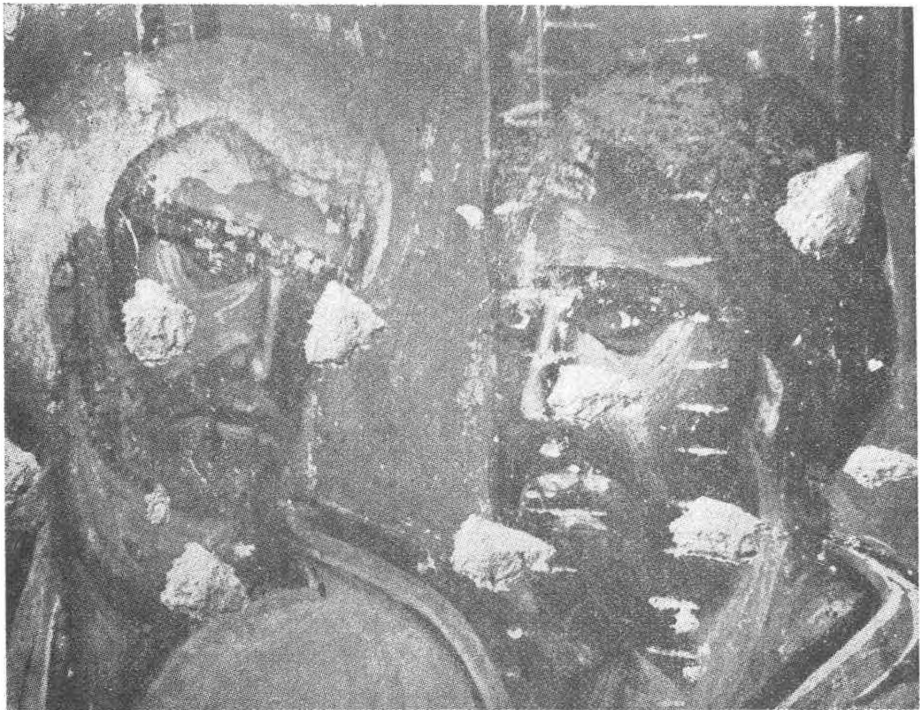
Pl. 5 — Head of an Apostle. Detail of Pl. 3

Pl. 6 — Head of an Apostle. Detail from the
appearance of Christ at the sea of
Tiberius

Pl. 7 — Incredulity of S. Thomas. The right half of the painting

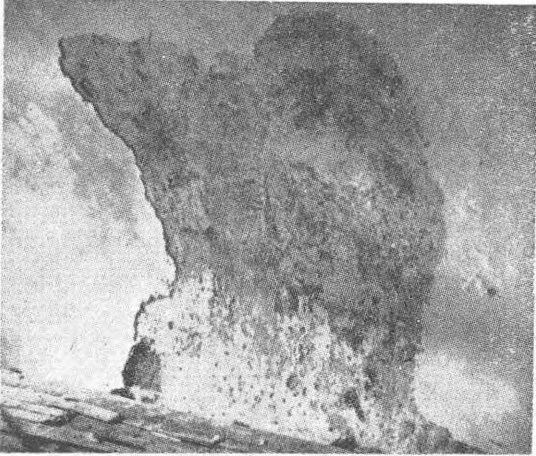
Pl. 8 — Head of Apostles. Detail from Pl. 7

Pl. 9 — Head of Apostles. Detail from Pl. 7

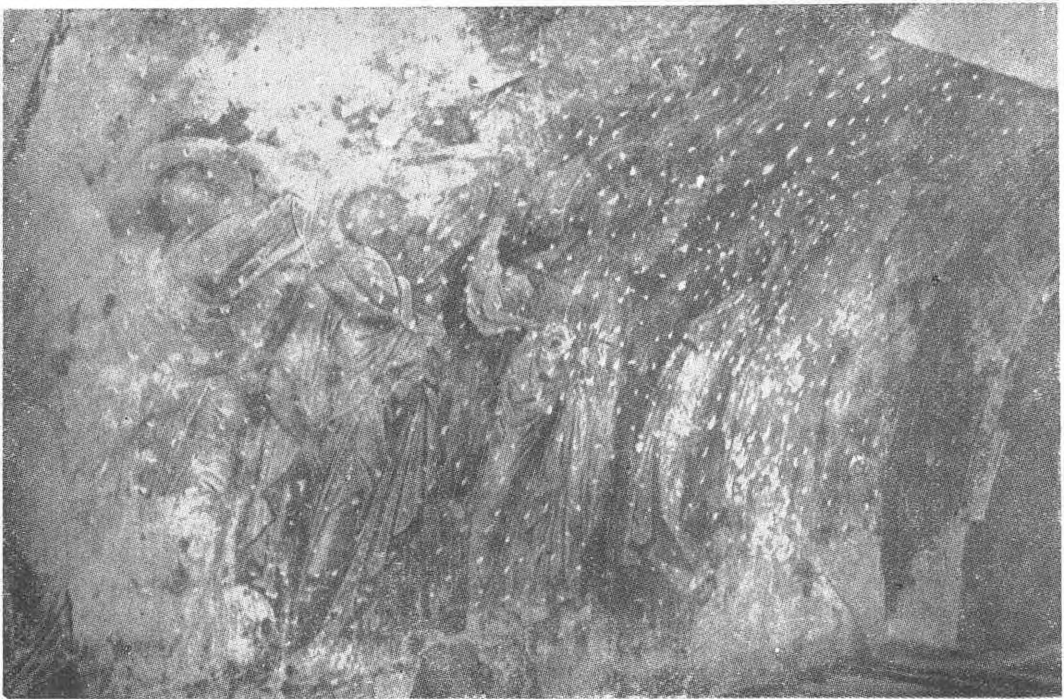
Pl. 10 — Head of S. Peter. Detail from the final blessing of the Apostles

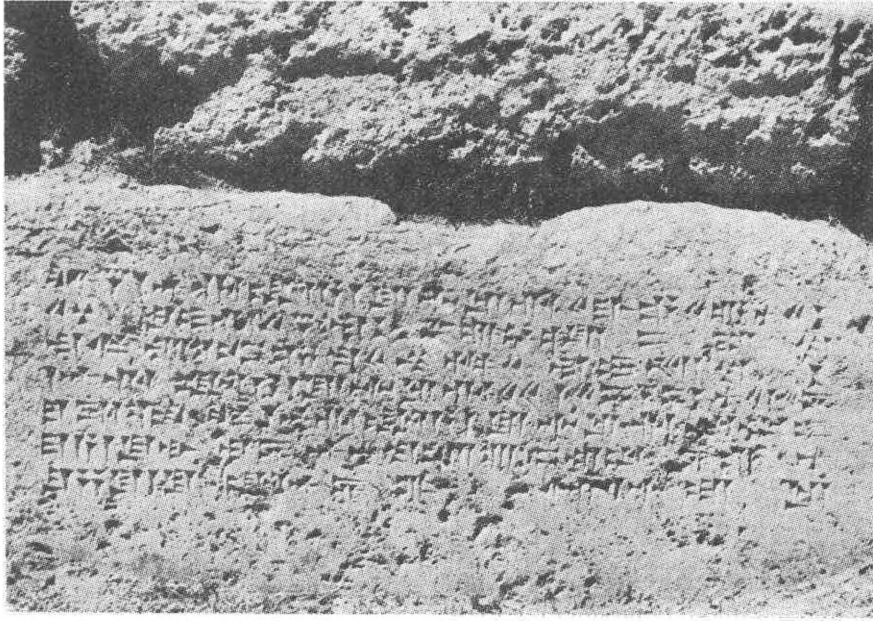
Pl. 11 — The barrel vault of the bema before the commencement of work

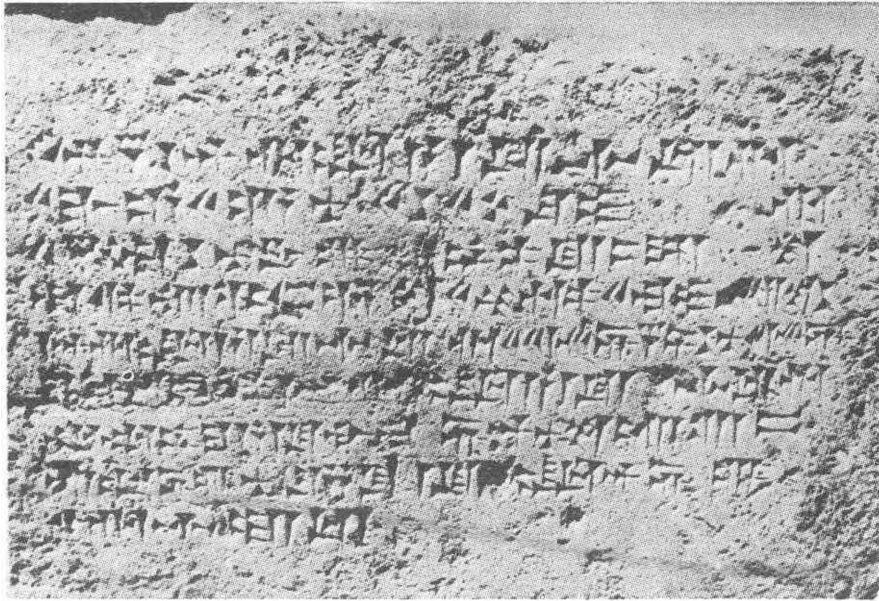
Pl. 13 — Decorative pattern partly revealed. Barrel vault of the bema

Pl. 12 — South side of the barrel vault of the bema as in September 1958

Resim: I d

Resim: I e